

ULUSAL BASINDA CUMHURİYET'İN 100. YILINA YÖNELİK HABERLERİN İÇERİK VE SÖYLEM ANALİZİ

CONTENT AND DISCOURSE ANALYSIS OF NEWS REGARDING THE 100TH ANNIVERSARY OF THE REPUBLIC IN THE NATIONAL PRESS

Mevlüt ALTINTOP¹

ORCID: M.A. 0000-0002-1731-9064

Corresponding author/Sorumlu yazar:

¹ Mevlüt Altıntop

Erciyes University, Türkiye

E-mail/E-posta: mevlutaltintop@hotmail.com

Received/Geliş tarihi: 16.03.2024

Benzerlik Oranı/Similarity Ratio: %2

Accepted/Kabul tarihi: 15.04.2024

Etik Kurul İzni/ Ethics Committee Permission:
Çalışmada etik kurul onayı gerektiren bir unsur bulunmamaktadır. / There is no element in the study that requires ethics committee approval.

Citation/Atf: Altıntop, M. (2024). Ulusal Basında Cumhuriyet'in 100. Yılına Yönelik Haberlerin İçerik ve Söylem Analizi. Journal of Communication Science Researches, 4 (2), 97-133.

DOI: 10.5281/zenodo.10975715

Öz

Bu çalışma Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılı ve kutlamalarının ulusal basına nasıl yansıtıldığını ele almaktadır. Kuruluşundan bu yana geçen yüz yıllık süreç içinde tartışma odağı ve mücadele alanı hâline gelen cumhuriyet olgusunun farklı düşünsel zemin ve değerlere sahip ulusal gazetelerin manşet ve ilk sayfalarındaki yansımalarının gösterilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla on iki gazete seçilmiştir. Seçilen gazeteler sol/laik, sağ/muhafazakâr ve merkez sağ/liberal şeklinde dördü gruplarda tasnif edilmiştir. Her bir grubun cumhuriyet'in kuruluşuyla ilgili haberleri görsel ve yazılı unsurları açısından analiz edilmiştir. İncelenen gazete nüshaları 29 Ekim 2023 tarihli Cumhuriyet Bayramı'nın bir sonraki gününe, 30 Ekim 2023 tarihine aittir. Yöntem olarak içerik, söylem ve eleştirel söylem analizi kullanılmış ve elde edilen veriler/bulgular karşılaştırılarak tasnife uygunluğu araştırılmıştır. Araştırma sonucunu kısaca iki başlıkta ele almak mümkündür. Birincisi, ideolojik hareket edildiğine yönelik analiz sonuçlarına göre yapılan tasnife büyük oranda uygunluk saptanmıştır. İkincisi, farklı ideolojik tasniflerin Cumhuriyet'i sahiplenme ve yer kapma mücadelesine dönüştürdüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Medya, Gazete, Cumhuriyet, Sol, Laik, Sağ, Muhafazakâr, Merkez Sağ, Anaakım, 100. Yıl.

Abstract

This study focuses on the centennial anniversary of the Republic of Türkiye and examines how the celebrations were reflected in the national press. The aim is to demonstrate the representation of the republic phenomenon, which has become a subject of debate and struggle over the hundred-year period since its establishment, in the headlines and front pages of national newspapers with different ideological backgrounds and values. For this purpose, twelve newspapers have been selected and classified into four groups: left/secular, right/conservative, and center-right/liberal. The news related to the establishment of the republic for each group has been analyzed in terms of visual and written elements. The examined newspaper copies belong to the day after the Republic Day, dated October 30, 2023. Content, discourse, and critical discourse analysis methods have been employed as the research methodology, and the obtained data/findings have been compared to investigate conformity with the classification. The research results can be briefly summarized in two main points. Firstly, there is a significant conformity with the classification based on the analysis results indicating ideological orientation. Secondly, it is observed that different ideological classifications have turned the ownership and positioning of the republic into a struggle.

Keywords: Media, Newspaper, Republic, Left, Secular, Right, Conservative, Center-Right, Mainstream, 100th Year.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu 1923 yılından bugüne özellikle iki karşıt görüşün mücadele alanı olagelmıştır. Bu görüşlerden ilki, Cumhuriyet’i kuran kadrolarca benimsenen ve Osmanlı İmparatorluğu’nun yerine kurulan ülkenin siyasetine yön veren görüştür. İlk başlarda pozitivizmin etkisinde olan ve daha sonraları sol/laik olarak konumlanan bu görüş (Baykal, 2022, s. 119), gelenek ve dini anlayışın yerine ikame ettiği Batıcı ve modernleşmeci kimliğiyle öne çıkmaktadır. Bu yönüyle söz konusu anlayışı seküler olarak tanımlamak da mümkündür (Narlı, 2007, s. 23-32). Karşı tarafta konumlanan diğer görüş ise geleneğe yaslanarak var olmaya çalışan sağ/muhafazakâr¹ kesimdir (Karpat, 2015, s. 25). Sağ/muhafazakâr kesim her ne kadar kendi içinde dindarlığı ve milliyetçiliği ayrı ayrı öne çıkaran farklılıklar gösterse de ekseri görüşte yerel ve milli değerler belirleyicidir (Bora, 2003, s. 7). Bunların yanında, Cumhuriyet’in ilk yıllarında hem teorik hem de pratikte net karşılığı yokmuş gibi görünen ama zamanla bu iki uç arasında konumlanan bir kesim daha bulunmaktadır. Bir anlamda sol/laik ve sağ/muhafazakâr kesimin arasına girerek *merkez sağ* olarak adlandırılan bu kesimin, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, özellikle de 1950’lerle birlikte işlerlik kazanan çok partili süreçte Demokrat Parti üzerinden görünür hâle geldiğini söylemek mümkündür (Mert, 2006, s. 314). Diğer bir deyişle, merkez sağ, İkinci Dünya Savaşı sonrasında *Çift Kutuplu* olarak adlandırılan dünyada konjonktürel olarak Amerika Birleşik Devletleri’nin liderliğinde şekillenen liberal-kapitalist blokun Türkiye’deki yansımasıdır (Koçak, 2013, s. 591). Sol/laik ve sağ/muhafazakâr arasındaki merkez sağ/liberal anlayışın, temelde Batıcı, modernleşmeci ve Kemalist olmakla birlikte, çıkar söz konusu olduğunda dinî, milli ve yerel değerleri yok saymadığı görülmektedir. Pragmatist hareket eden bu kesim sol/laik düşünceye göz kırpmının yanında birçok açıdan sağ/muhafazakârlığa kayan eklektik ve paradoksal özelliğe sahiptir (Aktaşlı, 2011, s. 150-152). Türkiye’de merkez sağ olarak tanımlanan medya, literatürde anaakım/liberal medyaya karşılık gelmektedir. Anaakım medya mevcut sistemle uyumlu çalışarak onu desteklemekte ve bir anlamda ona meşruiyet kazandırmaktadır (Ünür & Apak, 2021, s. 14). Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de buradaki üç anlayışı temsilen söylemleri farklı yoğunlukta faaliyet gösteren medya kuruluşları bulunmaktadır. Bu çalışmanın amaçlarından biri de sözü edilen yoğunluğun ortaya çıkarılmasıdır.

Giriş ve Sonuç hariç üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümü ikiye ayrılmaktadır. İlk kısımda çalışmanın metodolojik çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, sorunsallaştırılması, örnekleme, sınırlılıkları açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca medya ve ideoloji ilişkisi üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda ise araştırmada kullanılan içerik ve söylem analizi yöntemlerinin kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Bu yöntemlerin literatürüne değinilerek çalışmanın hangi yaklaşıma daha yakın olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, ilk önce Türkiye’deki ulusal gazeteler arasında yer alan ve yukarıda kısaca özetlenen üç kesimi temsil eden ve daha önce tespit edilen on iki gazete kendi tasnif grupları içerisinde alfabetik olarak sıralanmıştır. Daha sonra bu gazetelerin 30 Ekim 2023 tarihli nüshalarının ilk sayfası çalışma kapsamına alınarak

¹ Tanzimat ile birlikte Türkiye’deki Aydınlanma ve Batılılaşma sürecinde Fransa örnek alınmıştır (Sleman, 2021, s. 3). Bu durum kültürel, bilimsel, sanatsal, bürokratik, askeri, sosyal, siyasi ve eğitim alanlarının yanında kavramsal bakışta ve kurumsallaşma aşamalarında Fransız etkisi anlamına da gelen “Frankofoni” (Can, 2013, s. 78) hareket etmeyi öncelemiştir. Sağ/muhafazakârlık teriminin anlamı ve katı laiklik anlayışı bunun tipik örneklerindedir. İngiltere’de anlam bakımından ve kamusal açıdan itibarlı karşılığı bulunan sağ/muhafazakârlık, doğum yeri Fransa’da aşağılayıcı bir kavrama dönüşmüştür (Beneton, 1991, s. 7-9). Bu dönüşüm esnasında kavramın anlamının oluşmasında “gericilik”, “devrim karşıtlığı”, “yeniliğe kapalılık” ve “statüko yanlılığı” gibi olumsuz nitelendirmeler belirleyicidir. Frankofoni bakış/anlayış burada devreye girmiş ve Osmanlı’nın son dönemlerine doğru etkisini arttırmıştır. Aynı bakış/anlayış cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Türkiye’nin entelektüel faaliyetlerine yön verme ayrıcalığını elinde bulunduran (*ya da geçiren*) Batıcı ve dolayısıyla sol/laik eğilimdir. Bu eğilim sağ/muhafazakârlık kavramını sağcılık, gelenekçilik ve din (*İslam*) ile ilişkilendirerek ilerleme ve gelişme açısından her üç kavrama dair olumsuz bir anlamsal derinlik oluşturmuştur (Subaşı, 2023, s. 136-145). Zira modernitenin ilerleme ve gelişme anlayışında köşe taşlarından biri olarak addedilen Fransız Devrimi’nde devrime karşı olan kral yanlıları sağcı/sağ/muhafazakâr olarak nitelendirilmiştir. Aynı kategorizasyon Osmanlı İmparatorluğu-Türkiye Cumhuriyeti bağlamında “gelenek yanlıları”, ya da “devrim karşıtları” ile “modernleşmeciler” veya “devrimciler” şeklinde yapılmıştır (Altıntop, 2023b, s. 267). Bu anlayışa göre sağ/muhafazakârlık gelenekçi olmanın yanında yeniliğe ve dolayısıyla ilerleme ile gelişmeye düşmanlıktır.

söylem ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Üçüncü bölümde çalışmaya dâhil edilen gazetelerin ilk sayfa ve manşetlerinin bir önceki bölümde yapılan analizleri sonucunda elde edilen bulgular sıralanmıştır. Sonuç bölümünde ise bulgulardan yola çıkılarak gazetelerin konuya nasıl yaklaştığı yorumlanmış ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Birebir aynı olmamakla birlikte farklı konulara yönelik farklı düşünsel zeminlere sahip ulusal gazetelerin karşılaştırmalı yapılan analizlerine bakıldığında konunun/haberinin salt sunumundan ziyade ideolojik yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Örneğin Sözcü gazetesinin siyasi partilere yaklaşımıyla ilgili haberlerine yönelik bir çalışmada (Yalçınkaya, 2022) sol/laik parti olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne diğer partilerden daha fazla yer verdiği anlaşılmaktadır. Suriye'deki iç savaşın ulusal basında nasıl yansıtıldığına yönelik bir çalışmada ise (Ongun, 2014) Hürriyet gazetesinin haberlerde "milliyetçi/ulusalçı", Bir Gün gazetesinin ise "sol/sosyalist" bir dil kullandığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum seçimlerle ilgili haberlere yönelik iki ayrı çalışmada daha nettir. İlk çalışmada (Arklan & Rençber, 2018) Sözcü gazetesi sol/laik bir parti olan Cumhuriyet Halk Partisi adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nu, Sabah ise muhafazakâr bir parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi adayı Recep Tayyip Erdoğan'ı doğrudan destekleyen bir yayın politikası izlemiştir. Bu çalışmada Hürriyet gazetesinin her iki adaya eşit mesafede durmaya çalışması merkez sağ/liberal (anaakım medya) anlayışın tipik bir örneği olmaktadır. İkinci çalışmada ise (Yaylagül, 2019) Sabah gazetesinde kullanılan dil muhalefete yönelik olumsuz vurgular içerirken, Sözcü gazetesinin kullandığı dil muhalefeti destekler niteliktedir. Gazetelerin ideolojik yaklaşımları haber konusunun ötesine de geçebilmektedir. Örneğin gazete okurunu eğlendirme ve/veya iyi vakit geçirme amaçlı hazırlanan bulmaca konusuna yönelik bir çalışmada (Dursun, 2011) Akit gazetesinin ideolojik içerik kullandığı saptanmıştır. Önemli bir vurgu da, Türkiye'deki ulusal gazetelerin sıklıkla etik sınırları aşan haber verme biçimi (Özel & Deniz, 2016) ve bu çalışma içinde de görüldüğü üzere özellikle merkez sağ/liberal (anaakım) gazetelerin eğilim gösterdiği magazinellik konusudur. Haberin magazinelleştirilmesi konusunda ulusal basında kadına yönelik şiddet ile ilgili bir araştırma (Acar ve diğerleri, 2023) çarpıcı bir örnektir. Araştırma, Türkiye'deki gazetelerde üçüncü sayfa haberlerinde genel olarak görsel unsura yer verildiğini, bu görsel unsurlarda ise şiddetin boyutlarını doğrudan gösteren fotoğrafların kullanıldığını göstermektedir. Bu çalışmada üç farklı düşünsel zemine sahip gazetenin karşılaştırmalı yapılan haber analizinde, üçüncü sayfa haberlerine en fazla yer veren gazeteler sırasıyla Hürriyet, Sözcü ve Yeni Şafak'tır. Hürriyet gazetesindeki haberlerin görsel ve yazılı olarak daha detaylı verilmesi merkez sağ/liberal gazetelerin sansasyon ve polemige yol açma eğilimini (haberinin magazinelleştirilmesini) doğrular niteliktedir. Bu çalışmada da merkez sağ/liberal tasnif grubundaki gazetelerin kullandığı yazılı ve görsel unsurlar üstteki tespiti destekleyecek özelliktedir.

METODOLOJİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Amaç ve Yöntem

Çalışma genel olarak, ulusal basında (medyada) kuruluşunun üzerinden yüz yıl geçen cumhuriyet olgusunun nasıl ele alındığını ve kamuoyuna nasıl yansıdığını sorgulamaktadır. Giriş bölümünde belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri farklı ideolojik kesimler tarafından tartışma ve mücadele alanı olmuştur. Çalışmanın çıkış noktası, buradaki farklı ideolojik zeminlere sahip gazetelerin cumhuriyet konusuna yaklaşımında bir farklılık olup olmadığı sorusudur. İkinci bir soru ise, farklı ideolojik zemine sahip bu gazetelerin yaklaşımlarının rejim taraftarlığı veya karşıtlığı ya da iktidar taraftarlığı veya karşıtlığı bağlamında ne anlama geldiğidir. Bu iki soruya cevap bulmak için metodolojik açıdan dört aşamalı bir süreç takip edilmiştir.

İlk aşamada gazete içeriklerinin çözümlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden söylem ve içerik analizi yöntemlerinin kullanılması kararlaştırılmıştır. İki yöntemin birden kullanılmasının nedeni, araştırma konusuna dair daha net bir görüntünün ortaya çıkacağına yönelik kanaatimizdir. Söylem analizi olarak Teun Adrian van Dijk'ın ideoloji temelli yaklaşımı seçilmiştir. İkinci aşamada ise yukarıda sözü edilen ideolojik kesimleri temsil eden ulusal gazeteler tespit edilmiştir. Genel çerçeveyi daha iyi yansıtacağı kanaatiyle tespit edilen ve/veya seçilen gazeteler çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bunun için ilk önce sol/laik, sağ/muhafazakâr ve merkez sağ/liberal şeklinde tasnif edilen üç eğilimden eşit sayıda (dörder) gazete seçilmiştir. Sol/laik grupta Bir Gün, Cumhuriyet, Evrensel, Sözcü; sağ/muhafazakâr grupta Millî Gazete, Türkiye, Yeni Akit, Yeni Şafak; merkez

sağ/liberal grupta Akşam, Hürriyet, Milliyet, Sabah gazeteleri yer almaktadır (Arklan ve Rençber, 2018, s. 233; Çarık, 2022, s. 255; Dursun, 2011, s. 78; Erdoğan, 2015, s. 109; Gölcü ve Olkun, 2018, s. 164; Keleş ve Onay, 2021, s. 372; Ongun, 2014, ss. 94-85).² Gazetelerin kurumsal kimlik ve yayın politikalarını da gösteren bu tasnif, genel olarak Türkiye’de yayımlanan gazetelerin eğilimlerini gösteren bir örnekleme de oluşturmaktadır. Son aşamada, çalışmaya dâhil edilen gazetelerin konuyla ilgili haberlerini değerlendirmek üzere 29 Ekim 2023 tarihli Cumhuriyet Bayramı’nın bir sonraki günü olan 30 Ekim 2023 tarihli nüshalarının ilk sayfaları temin edilmiş ve içeriklerdeki yazılı (haber) ve görsel (fotoğraf) unsurların analizi yapılmıştır. Bu tarihin seçilmesinin nedeni, matbu gazete yayıncılığında haberlerin bir sonraki günkü nüshalarında yayımlanıyor olmasıdır. Aynı güne ait tek haber konusu ve gazetelerin ilk sayfa yer verilmesine yönelik nitel analiz çalışmanın sınırlılıklarıdır.

Çalışmaya dâhil edilen gazeteler seçilirken elde edilen sonuçların güvenilirliğini sağlamak için birkaç hususa dikkat edilmiştir. Bunlardan ilki, Türkiye’de yapılan gazeteciliğin düşünsel açıdan genel bir haritası çıkarmak için üç temel yayın politikasına yer verilmiştir. İkincisi, kamuoyunda konumlanışlarına veya halk nezdindeki karşılıklarına ya da tiraj sayılarına bakılmaksızın her bir tasnif grubundan eşit sayıda gazete kullanılmıştır. Üçüncüsü, seçilen gazetelerin konumlandırıldığı tasnif grubuna uygunluğu ve kamuoyunda bilinir olması dikkate alınmıştır. Dördüncüsü, her bir tasnif grubu içinde ve toplamdaki gazete sayısı benzer çalışmalarda yer verilen gazete sayılarından³ özellikle fazla tutulmuştur. Buradaki amaç, hem –eğer varsa- aynı tasnif grubu içerisindeki gazetelerin farklılıklarını görebilmek hem de farklı tasnif grupları arasındaki farklılıklara dair daha anlamlı sonuç elde edebilmektir.

Söylem ve İçerik Analiz Yöntemleri

Yirminci yüzyıl bilimsel araştırmalar açısından önemli bir metodolojik değişim yaşamıştır. Bu metodolojik değişim modernitenin ortaya çıkardığı pozitivist, akılcı, materyalist ve evrensel anlayışa (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 28-29) karşı yeni bir anlayış ortaya koymuştur. Yeni anlayışa göre, doğa bilimleri temelli bilimsel anlayış birçok konuda insanlığa fayda sunmaktadır fakat zaman, mekân, coğrafya, sosyoloji değişen dil, kültür, toplum gibi yapıların doğa bilimlerinin zorunlu kıldığı yöntemlerle açıklanması birtakım epistemolojik sorunlara yol açmaktadır (Gordon, 2015, s. 74; Gambetti, 2015). Zira doğa bilimleri her hâl ve koşulda aynı sonuçlar veren evrensel ilkelere, indirgemeye dayalı araştırmalara ve salt teknik bilgiye imkân sunmaktadır (Keat & Urry, 2001, s. 47-48). Oysa birey ve toplumun ürettiği her şey evrensel değil; birey, toplum, zaman, mekân, hâl ve koşula (bağlama) göre değişim arz etmektedir (Bauman, 2017, s. 15, 310-312; Kümbetoğlu, 2008, s. 43). Çözüm olarak, sosyal bilim çalışmalarında nicel araştırmaların yanında nitel araştırmalara da ihtiyaç olduğu ortaya koyulmuştur. Bu amaçla oluşturulan nitel araştırma yöntemleri sosyoloji, felsefe, dilbilim, antropoloji, ilahiyat, etnografya, iletişim, tarih gibi sosyal ve beşeri disiplinlerde anlamaya ve anlam üretmeye (yorumlamaya) dayalı araştırma yapmaya yaramaktadır (Creswell, 2013, s. 43-44). Söylem ve içerik analizi de sık kullanılan nitel araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır.

Söylem Analizi Yöntemi

Söylem analizi, bugünkü biçimiyle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başlanan ve 1960’larla birlikte özellikle halkla ilişkiler ve politika araştırmalarında etkisini hissettiren bir nitel araştırma yöntemidir (Özer, 2011, s. 39; Bilgin, 2006, s. 5). Sosyal ve beşeri bilimlerin birçok alanında kullanılmakla birlikte özellikle iletişim ve medya faaliyetlerinde biraz daha öne çıkmaktadır. Bu yöntem aracılığıyla iletişim ve medya faaliyetlerinde yer verilen iletilerin anlamsal karşılığının gösterilmesi amaçlanmaktadır. Daha net söyleyişle, burada hedeflenen şey, söylemdeki gizli/örtük anlamın ortaya çıkarılmasıdır (Güngör, 2016, s. 256). İçerik ve söylem analizi arasındaki temel ayrışma nesnellik ve öznellik seviyesidir. Sayısal değerler üzerinden hareket eden ve olanı açıkladığı savunulan içerik analizi yöntemi daha *nesnel* şekilde tanımlanırken elde edilen verilerin

² Burada atıf yapılan metinler çalışmaya dâhil edilen gazetelerin siyasi/ideolojik konumlarına işaret etmektedir. İlgili metinler birden fazla gazeteyi aynı başlıkta ele aldığı için buraya toplu hâlde eklenmiştir.

³ Çalışma içinde kaynakça olarak yer verilen akademik yayınlarda en fazla dört gazetenin analizlerinin yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmadaki gazete sayısının fazlalığı daha dengeli, sağlıklı, güvenilir ve geçerli sonuç elde etmek içindir.

yorumlanmasına dayanan söylem analizi daha *öznel* olarak tanımlanabilmektedir (Altıntop, 2023a, s. 29-30). Söylem analizi açıklamalarını dil (yazılı/sesli) ve görüntüye (fotoğraf/video) dayalı verilerin ne anlama geldiği üzerinden yapmaktadır (Çakır, 2014, s. 15).

Özellikle edebiyat, dilbilim çalışmaları, medya içerikleri ve iletişim uygulamalarında kullanılan söylem analizi yöntemi, yazılı, sesli ve görüntülü materyalleri anlamsal açıdan ele almaktadır (Bilgin, 2006, s. 5). Analiz edilen unsur yazılı ve sözlü ise kullanılan dil hem gramatik (dilbilimsel) hem de semantik (anlambilimsel) açıdan değerlendirilmektedir. Gramatik açıdan analiz imla kuralları, seçilen sözcükler, cümle yapıları, dil içindeki diğer ifadeler ve tema gibi dilin yapısal kuralları üzerinden yapılmaktadır. Semantik açıdan analiz ise düz anlam, yan anlam, örtük anlam, ima, retorik, analogi gibi dilin soyut anlamsal yönüyle ilgili unsurlar üzerinden yapılmaktadır (Güngör, 2016, s. 256). Her iki yöntem de yorumlamaya dayalıdır ve bu durum araştırmacıyı ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla araştırmacının yetkinliği analizin niteliğini belirlemektedir (Altıntop & Bak, 2023a, s. 99). Söylem analizi ayrıca sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıları, medya üreticisi veya iletişim içindekilerin niyetini ve bu süreçlerin dinamiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bunlara ek olarak bilgi ve anlamın oluşumu ve bu oluşuma dair sosyo-kültürel etkileri göstermek söylem analizinin hedefleri arasındadır (Aziz, 2014, s. 149-154). Söylem analizi yöntemi, araştırdığı metni bütün şeklinde değerlendirmenin ötesini geçip cümle ve sözcük seviyesine inerek çözümlenmektedir. Yerine göre sözcükler, içinde oldukları cümlelerin, cümleler ise metnin tümünün dışında anlamlar içerebilmektedir (Çakır, 2014, s. 10). Bu yöntemde metin yatay değil dikey, yani derinlemesine incelenerek gizli anlamı yorum yoluyla ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır (Aziz, 2014, s. 137). Daha basit söyleyişle, söylem analizi dildeki yapı ve kullanım kalıplarına odaklanarak örtük anlamı göstermeyi amaçlayan bilimsel bir yaklaşımdır (Aygül, 2016, s. 37).

Literatürde bu yöntemin teorik çalışma ve kullanılan metodoloji açısından ikiye ayrıldığı görülmektedir. İlki, dilbilim açısından yapılan teorik çalışmalar ve dilin yapısal niteliklerine göre oluşturulan yöntemlerdir. Bu alanın önde gelen araştırmacılarını Teun Adrian van Dijk, Norman Fairclough, Ruth Wodak şeklinde sıralanmaktadır. İkincisi ise farklı bilimsel yaklaşım ve disiplinlerin epistemolojik birikiminden faydalanarak oluşturulan kuram ve analiz yöntemleridir (Sözen, 2017, s. 12). Yapısalcılık ile postyapısalcılık arasındaki gerilim sonucunda gelişme gösteren ve postmodern düşünceyle de beslenen bu yaklaşım tarih, psikoloji, edebiyat, sosyoloji, antropoloji, felsefe gibi disiplinlerin birikimiyle oluşmuştur. Barthesçi Dil Söylemi, Derridacı Dil Söylemi, Foucaultcu Bilgi/İktidar Söylemi, Hermenötik/Yorumlamacı Söylem, Lacancı Özne Söylemi ile Gadamer ve Ricoeurcü Hermenötik Söylem bu alandaki başlıca örneklerdir (Sözen, 2017, s. 39-71). Bu çalışmada Teun Adrian van Dijk'in ideoloji eksenli yaklaşımı kullanılmıştır. Bu bağlamda, çalışmaya dâhil edilen gazetelerin kullandıkları yazılı ve görsel unsurlardan oluşan söylemin ne anlama geldiği ve bu söylemin, gazetelerin ideolojik konumlanışları açısından bir karşılığının olup olmadığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Teun Adrian van Dijk Söylem Analizi Yöntemi

Dil, iletişim ve medya alanındaki çalışmalarıyla bilinen Teun Adrian van Dijk, söylem analizi yönteminin önde gelen isimlerindedir. İdeoloji başta olmak üzere hegemonya, egemenlik, sınıflı toplum, eşitsizlik, adalet sorunları, göçmen meselesi, toplumsal cinsiyet gibi konularda etkili çalışmalar yapmıştır. Çalışmalarında sosyal, siyasal ve ekonomik yapıların kullandığı ideolojik söylemlere odaklanmaktadır. van Dijk'a göre ideolojinin yeniden üretilerek sürekliliğinin sağlanmasında etkin olan medya ve eğitim alanlarının kontrol edeni önemlidir. Zira buradaki yeniden üretim hem egemenliğin hem de eşitsizliğin kurumsallaşmasını sağlamaktadır. Bu kurumsallaşma ise söylem üzerinden gerçekleşmektedir. O, medya ve eğitimi elinde bulunduran iktidarın eşitsizliğe dayalı hegemonik faaliyetlerini söylem üzerinden oluşturulduğunu savunmaktadır. van Dijk'a göre buradaki söylemin oluşturulduğu dil çözümlenebilirse araştırılan sorunların giderilmesi için ilk adım atılmış olacaktır. Esas çözüm ise çözümlenmesi yapılarak aslı ortaya çıkarılan söylem analizinin yardımıyla siyasal ve sosyal alanlardaki girişimlerle yapılabilir. van Dijk'a göre söylem analizi toplumsal sorunlara çözüm sunmakta değil, eşitsizlik, adaletsizlik, gücün meşrulaştırılması, ırkçılık gibi sorunların tespitinde kullanılabilir yöntemler üstü bir "*disiplindir*" (Altıntop & Bak, 2023a, s. 103).

Van Dijk’ın söylem analizi yönteminde dilbilimsel, semantik, retorik, sentaktik, pragmatik, görsel, işitsel yapı ve düzeyler yer almaktadır. Analiz sırasında bu yapı ve düzeylerin tümünü kullanmak imkân dışındadır. Dolayısıyla salt manada tamamlanmış bir söylem analizi mümkün değildir. Bu yüzden tamamlanmış bir söylem analizinden bahsedilemez. Analizi yapan kişi buradaki yapı ve düzeyler içerisinde sosyal açıdan problemleri gördüğü alan(lar)ı seçmelidir. Seçimi yaptıktan sonra, söylem üzerinde dilbilimsel açıdan belirleyici olan unsurların bir listesini oluşturmalıdır (Altıntop & Bak, 2023a, s. 102). Dilbilimsel belirleyiciler sentaktik yapı, sözcük düzeni, tutarlılık, retorik, vurgu, tonlama, başlık seçimi, duraksamalar, itiraz ve önerilerden meydana gelmektedir. Araştırmacı, problemleri gördüğü durum ile listesini yaptığı dilbilimsel belirleyicileri ilişkilendirerek analizini yapmalıdır. Buradaki ilişkilendirmede anlamın ortaya çıkmasını sağlayan şey bağlamdır (Çakır, Söylem Analizi, 2014, s. 22). İletişim sürecini iletişimsel olay şeklinde tanımlayan van Dijk göre, iletişimsel olaya dâhil olan kişiler bağlam aracılığıyla yukarıdaki yapı ve düzeylerden etkilenmektedir (Özer 2015, s. 198). Bu aşamada bağlamın doğru kurulabilmesi ilişkilendirmenin doğru yapılmasıyla birlikte ortaya çıkacak anlamın gerçeği olmasına ve nihayetinde toplumsal etkinin ortaya çıkarılabilmesini sağlamaktadır (Altıntop & Bak, 2023a, s. 102)

Söylem analizi ya da eleştirel söylem analizi⁴ yerine “*söylem çalışmaları*” veya “*eleştirel söylem çalışmaları*” ismini öneren van Dijk’a göre, bu analiz şekli yöntemden öte içinde birçok yöntemi içeren bir disiplindir (Kubilay, 2021, s. 455-476). van Dijk bu alanda yapılan çalışmaları “*sosyo-bilişsel yaklaşım*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımlama söylem ve toplum arasındaki ilişkide biliş’in öneminden kaynaklanmaktadır. Ona göre çok boyutlu olan söylemin analizi kolayca yapılamaz. Söylem kullanıma göre bir eylem, dilbilimsel bir nesne, bir sosyal pratik, bir sosyal etkileşim, kültürel bir ürün veya zihinsel temsil olabilmektedir. Analizin amacı söylem sonrasında oluşan etkileşimlerin çözümlenmesinden ziyade söylem ve toplum arasındaki ilişkiye neden olan biliş’in ortaya çıkarılması olmalıdır. van Dijk’a göre buradaki biliş, iletişimsel olay şeklinde tanımladığı sürecin tamamını kapsamaktadır. Onun yöntemi sosyal yapı, biliş ve söylem üçgeni etrafında şekillenmektedir ve anlamı ortaya çıkararak bağlam nesnel değil öznel olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında sosyal temsiller de vardır ve biliş kişisel ve sosyal temsiller arasında işlemektedir. Dijk’a göre bağlam analizi sadece kişinin bireysel zihinsel temsillerinden oluşmamaktadır. Bağlam, içindeki diğer insanların da zihinsel temsillerini içeren kompleks bir işlemdir. Anlam gibi anlamayı da buradaki etkileşimsel süreç doğurmaktadır. Bu yönüyle bağlam statik-sabit değil; dinamikdir. İletişimsel olay sonrasında sosyal yapı, biliş ve söylem süreçleriyle karşılıklı anlamaya uygun dil inşa edilmektedir. van Dijk’ın ortaya çıkarmaya çalıştığı şey, buradaki inşa içindeki ideolojik söylemdir. Yukarıda da değinildiği üzere, bu söylem ekonomik ve politik iktidarın toplum üzerindeki hegemonyasının sürdürülmesini ve meşrulaştırılmasını sağlamaktadır.

İçerik Analizi Yöntemi

İçerik analizi yönteminin dil/söz temelli olması, kökenlerini Antik Yunan felsefesine kadar götürülmesine imkân tanımaktadır (Alanka, 2024, s. 64-65). O dönem için metinlerin içeriklerini analiz edecek müstakil bir araştırma yöntemi bulunmamakla birlikte felsefi, metafizik ve edebi metinlerin içinde dil, söz ve konuşmaya dair pasajlara yer verilmektedir (Rifat, 2009, s. 11). Antik Yunan’da özellikle politikacı, filozof, hatip ve şairler için etkili konuşmak (hitabet/belagat) son derece önemlidir. Aristoteles’in (*MÖ 384-MÖ 322*) hitabet konusunu ele aldığı ve birbirini tamamlayan Poetika ve Retorik aldıkları eserleri (Aristoteles, 2004, s. 7-9) bu yöntemin klasik örnekleri olarak değerlendirilebilir. Orta Çağ boyunca dil ile ilgili görüşler din bağlamında ve hitabet (retorik) başlığı altında yapılmıştır (Jeanrond, 2007, s. 60-61).

Modernitenin sağladığı düşünsel yenileşme dil ile ilgili çalışmalarda da etkisini göstermiştir. Bu

⁴ Eleştirel söylem analizi, söylem analizinin içinden çıkmıştır fakat teknik açıdan farklı bir yanı vardır. Söylem analizi dilin gramatik ve anlamsal yapısını veriler üzerinden yorumlarken, eleştirel söylem analizi ele aldığı konuyu eleştirel bir yorumlamaya tabi tutmaktadır. Postyapısalcılık ve postmodernizm ile de örtüşen eleştirel yorumlamacı özelliğinin kaynağı 1970’lerdeki eleştirel dilbilim çalışmalarıdır (Altıntop, 2023b, s. 30).

bağlamda içerik analizi yönteminin modern tarihi 16. yüzyıla kadar götürülebilmektedir (Aziz, 2020, s. 131). Fakat bugün kullandığımız biçimiyle ilk örneği 1890'larda görülmüştür. Bilimsel anlamda ilk sistematik çalışma ise 1925 yılına aittir (Tavşancıl & Aslan, 2001, s. 26). İçerik analizi yöntemi özellikle gazete içeriklerine yönelik analizlerin yapıldığı 1930'lar ve 1940'lar boyunca görünür hâle gelmiş (Bilgin, 2006, s. 3), İkinci Dünya Savaşı yıllarında propagandaya dayalı mesajların çözümlenmesinde etkin şekilde kullanılmıştır (Övülmüş, 1991, s. 213). Yöntemin 1950'lerle birlikte sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde kullanılmaya başlandığı görülmektedir. 1960'lardan itibaren ise kitle iletişim araçlarının artışı, etkin şekilde bilgisayar kullanımı ve dilbilim çalışmalarının yoğunlaşmasıyla birlikte yazılı, sesli veya görsel içeriklerin sistematik şekilde incelenmesinde önemli bir konum elde etmiştir (Bilgin, 2006, s. 3-5). 1980'lere gelindiğinde sosyal bilimlerin birçok dalında yoğun şekilde kullanılan nitel araştırma yöntemleri arasına girmiştir (Alanka, 2024, s. 67).

İçerik analizi yöntemi kendi içinde içerik kodlama, tematik analiz, içerik analizi yazılımı kullanımı gibi alt türlere ayrılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 227). Nicel verilerin nitel şekilde yorumlanması ya da nitel verilere indirgenmesi yöntemidir (Övülmüş, 1991, s. 215). İçerik kodlama, araştırmaya dâhil edilen yazılı, sesli ve görüntülü belgelerin önceden belirlenmiş kategori, tema ya da özelliklere göre kodlanarak analiz edilmesidir. Tematik analiz, araştırmaya dâhil edilen yazılı, sesli ve görsel içeriklerin hangi tema üzerinden oluşturulduğunu ortaya çıkarmaya amaçlamaktadır (Büyükoztürk ve diğerleri, 2021, s. 258-261). Günümüzde içerik analizi özellikle dijital verilerin elde edildiği büyük veri (*Big Data*) kümelerini analiz etmek için oluşturulan özel programlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Bunun için de belirli kategoriler belirlenerek elde edilen nicel ve nitel veriler yorumlanmaktadır (Bilgin, 2006, s. 1-2). İçerik analizinde her ne kadar yorum bulunsa da, yapılan yorumlar nicel verilerden yola çıkılarak yapıldığı için söylem analizine göre nesnel kabul edilmektedir. Dolayısıyla hem nitel hem de nicel yöntemi içermesi nedeniyle daha objektif şekilde nitelendirilmektedir (Alanka, 2024, s. 67-68).

Genel ve özet bir çerçeve çizersek, medya ve iletişim süreçlerini içeren haber metinleri, raporlar, anketler ile dilin toplumsal etkilerini göstermek isteyen sosyal bilim çalışmaları ve estetik-sanatsal değer taşıyan edebi metinler içerik ve söylem analizi yöntemlerinin temel çalışma alanlarıdır. Bu yöntemler dilin anlam düzeyi, teknik özellikleri, ideolojik durumu, felsefi derinliği ve mantıksal yapısının iktidar ilişkileri ve sosyo-kültürel etkileri üzerine odaklanmaktadır.

Medya ve İdeoloji İlişkisi

Sözlükteki karşılığı, “*siyasal ya da toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir toplumsal sınıfın davranışlarına yöne veren politik, hukuksal, bilimsel, felsefi, dinsel, moral, estetik düşünceler bütünü*” (Türk Dil Derneği, 2012, s. 817) olan ideoloji, modernitenin ortaya çıkarmış olduğu kavramlardan biridir. İlk kez Antonie Destutt de Tracy (1754-1836) tarafından 1896 yılında kullanılan kavram (Williams, 2012, s. 185), “*ide*” (fikir) ve “*loji*” (bilim) sözcüklerinin birleşiminden oluşturulmuştur. Siyasi alandaki kullanımı ise Karl Marx (1819-1883) ile başlamıştır (Heywood, 2010, s. 23). Marx emek sömürsü, sınıflı toplum, sermaye, yabancılaşma ve özel mülkiyet gibi Marksizm’in başat kavramlarıyla ilgili ekonomik görüşlerindeki olumsuzlukları kapitalist sistemle ilişkilendirmek için ideoloji kavramını kullanmıştır (Marshall, 1999, s. 320). Marx’ın bu girişimi sonucunda gizem ve yanıltma anlamlarının olumsuz uzamı ideoloji kavramının üzerinde kalmıştır. Olumsuzluk uzam zaman içinde kısmen yumuşa da kavramın üzerindeki negatif anlam tümüyle silinmemiştir (Heywood, 2010, s. 24). Dolayısıyla bugün ideoloji kavramı bir kesim için kullanıldığında o kesimin propagandası ve koşulsuz savunulması anlamına gelmektedir.

Çok daha yeni bir kavram olan medya, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren farklı ekonomik alanlarda faaliyet gösteren sermaye ile yolu kesişen kitle iletişim yayıncılığını ifade etmek için kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, medya kavramı holdingleşen şirketlerin farklı kitle iletişim araçlarını da bünyesine dâhil ettiği yapıyı tanımlamaktadır (Altıntop & Bak, 2023b, s. 8-9). Hâlihazırda iktidar için önemli bir araç olan kitle iletişim araçları, medya yapısı altında daha da etkin hâle gelmiştir. Modern devlet anlayışı toplumu denetlemek, dizayn etmek, yönlendirmek ve yönetmek için basın/medyayı etkin şekilde kullanmaktadır. Öyle ki, medya, devletin gücünü pekiştirmek, makul vatandaşını üretmek, meşruiyetini oluşturmak ve sürekliliğini sağlamak için kullandığı “ideolojik

aygıtlarından” biri olarak tanımlanmıştır (Althusser, 2002, s. 61). Bugünün dünyasında bu faaliyetlerin yürütülmesinde toplumu ikna etmek (“*rıza imalatı*”) son derece önemlidir, Onu önemli kılan ise, iktidarın şiddet kullanmadan icraatlarını yapmasına olanak sağlamasından gelmektedir. Bu amaçla medyaya asıl işlevinin üzerinde egemen güçlerin propagandasını yapma görevi verilmiştir (Herman & Chomsky, 2012, s. 16, 66). Modern devlet anlayışında ve demokratik sistemde medya siyasi olarak sadece devlete/iktidara tahsis edilmiş bir yapı değildir. Mevcut sistem politik arenanın karşıt görünümü ortağı olan muhalefete de medyada yer ayırmıştır. Yani demokrasilerde basın özgürlüğü gereği iktidar gibi muhalefetin de medyasının olması şart görülmektedir (Keane, 1999, s. 139). Öte yandan medya, siyasetin zıddıyla kaim olan bu ilişkiler ağı içinde ekonomik güç odaklarıyla da (*sermayeyle*) sıkı işbirliği içinde hareket etmektedir.

Medya söz konusu olduğunda, hem anlamsal uzamı içinde propaganda, dezenformasyon ve manipülasyon olan ideoloji kavramının hem de yukarıda özetlenen teknik potansiyeli ile bir araya getirildiğinde son derece önemli bir güç ve etki alanı ortaya çıkmaktadır. Doğal olarak siyasi ve ekonomik güç odakları bu etkiyi kullanmak istemektedir. Gazeteler de burada medya olarak tanımlanan kitle iletişim araçlarından biridir ve eski etkisini nispeten kaybetse bile hâlâ kamuoyu oluşturmada faal konumdadır. Bu bağlamda çalışma içinde Türkiye’nin önde gelen farklı siyasi görüşe sahip gazetelerinin iktidar veya muhalefet açısından ideolojik açıdan kamuoyu oluşturma etkisi analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmaya Dâhil Edilen Gazetelerin 30 Ekim 2023 Tarihli Nüshalarının İlk Sayfalarındaki Cumhuriyet’in 100. Yılına Yönelik Haberlerinin Söylem, Eleştirel Söylem ve İçerik Analizi

Bu bölümde çalışmaya dâhil edilen gazeteler yayın politikaları doğrultusunda tasnifi yapılmış ve gruplandırılmıştır. Buradaki amaç, söz konusu gazetelerin konularının netleştirilmesidir. Yukarıda değinildiği üzere, çalışmaya dâhil edilen gazeteler üç ana başlıkta tasnif edilmiştir. Yapılan tasnif sol/laik, sağ/muhafazakâr ve merkez sağ/liberal şeklindedir. Buna göre gazetelerin tasnifi aşağıdaki gibidir. (Tablo 1) Gazetelerin yayın politikalarına yönelik bu tasnif aynı zamanda kurumsal kimlikleri hakkında da bilgi vermektedir.

Tablo 1. Çalışmaya dâhil edilen gazetelerin tasnifi

Gazete	Siyasi/İdeolojik Görüş	Açıklama
Bir Gün	Sol/laik	Mevcut iktidara muhalif olan gazetenin geleneksel ve yeni medyadaki söylemi sol/laik ve sosyalist değerler üzerinden şekillenmektedir.
Cumhuriyet	Sol/laik	Mevcut iktidara muhalif olan gazetenin geleneksel ve yeni medyadaki söylemi sol/laik, Atatürkçü ve Kemalist değerler üzerinden şekillenmektedir.
Evrensel	Sol/laik	Mevcut iktidara muhalif olan gazetenin geleneksel ve yeni medyadaki söylemi sol/laik/ulusalcı/sosyalist değerler üzerinden şekillenmektedir. İdeolojik konumu diğerlerine göre radikaldır.
Sözcü	Sol/laik	Mevcut iktidara muhalif olan gazetenin geleneksel ve yeni medyadaki söylemi sol/laik, ulusalcı, Atatürkçü ve Kemalist değerler üzerinden şekillenmektedir.
Millî Gazete	Sağ/muhafazakâr	Sağ/muhafazakâr gazeteler içinde mevcut hükümete muhalif olan az sayıdaki gazeteden biridir. Ayrıca Saadet Partisi ile organik bağı bulunması dikkat çekilmesi gereken bir detaydır. Sağcılık, din (İslam) ve gelenek temel nitelikleridir.
Türkiye	Sağ/muhafazakâr	Türkiye’deki dini bir grubun medya yapılanması içinde mevcut iktidarı destekleyen çizgisiyle öne çıkmaktadır. Sağcılık, din (İslam) ve gelenek temel nitelikleridir.
Yeni Akit	Sağ/muhafazakâr	Sağ/muhafazakâr gazeteler içinde söylemi en radikal olandır. Bu yönüyle “dinci” olarak tanımlanabilmektedir. Genel olarak mevcut hükümeti desteklemekle birlikte nadiren de olsa eleştirel çıkışlar yaptığı görülmektedir. Sağcılık, din (İslam) ve gelenek temel nitelikleridir.
Yeni Şafak	Sağ/muhafazakâr	Sağ/muhafazakâr gazeteler arasında mevcut hükümeti koşulsuz destekleyen bir görüntü vermektedir. Sağcılık, din (İslam) ve gelenek temel

		nitelikleridir.
Akşam	Merkez sağ/liberal	Liberal/kapitalist sistemle uyumlu hareket ettiği sürece mevcut hükümetle ters düşmemektedir. Yerel ve dini değerleri yok saymamakla birlikte tercih yapması gerektiğinde laik, Atatürkçü, Kemalist, milliyetçi düşünceden yana tavır takınmaktadır.
Hürriyet	Merkez sağ/liberal	Liberal/kapitalist sistemle uyumlu hareket ettiği sürece mevcut hükümetle ters düşmemektedir. Yerel ve dini değerleri yok saymamakla birlikte tercih yapması gerektiğinde laik, Atatürkçü, Kemalist, milliyetçi düşünceden yana tavır takınmaktadır.
Milliyet	Merkez sağ/liberal	Liberal/kapitalist sistemle uyumlu hareket ettiği sürece mevcut hükümetle ters düşmemektedir. Yerel ve dini değerleri yok saymamakla birlikte tercih yapması gerektiğinde laik, Atatürkçü, Kemalist, milliyetçi düşünceden yana tavır takınmaktadır.
Sabah	Merkez sağ/liberal	Liberal/kapitalist sistemle uyumlu hareket ettiği sürece mevcut hükümetle ters düşmemektedir. Yerel ve dini değerleri yok saymamakla birlikte tercih yapması gerektiğinde laik, Atatürkçü, Kemalist, milliyetçi düşünceden yana tavır takınmaktadır.

Bu bölümde yapılan değerlendirmeler yukarıdaki tabloda verilen sıralamaya göre yapılmıştır. İlk önce sol/laik, ikinci sırada sağ/muhafazakâr, üçüncü sırada ise merkez sağ/liberal görüşü benimseyen gazeteler yer almıştır. Üç farklı görüşün Cumhuriyet'in kuruluşunun 100. yılına yönelik süreci nasıl ele aldığına ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Önce görsel ve yazılı unsurlardan üzerinden söylem analizi yapılmış, ardından eleştirel söylem analizine geçilmiştir. Bu analizlerin ardından çalışmaya dâhil edilen gazetelerin tümü karşılaştırmalı olarak içerik analizine tabi tutulmuştur.

Sol/Laik Gazetelerin Söylem ve Eleştirel Söylem Analizi Bir Gün Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 1. Bir Gün Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Sol/laik tasnif grubunda yer alan Bir Gün, cumhuriyet kutlamalarına yönelik haberleri sayfanın sağ sütununda ve neredeyse beşte birini kapsayacak şekilde vermiştir. Haber görsel açıdan oldukça sade bir fotoğraf ile sunulmuştur. Nerede çekildiği belirtilmeyen ve flulaştırılmış bir fotoğrafta ellerinde bayraklar bulunan bir kalabalık yer almaktadır. Yazılı unsurlara bakıldığında, “Cumhuriyet’e Halk Sahip Çıktı” başlığı görülmektedir. Habere göre mevcut iktidarın kutlamaları sınırlandırma girişimleri bütünlük içinde hareket eden halk tarafından etkisizleştirilmiştir. Coşku, halk, bayrak, kutlama sözcükleri Anıtkabir ve cumhuriyet ile ilişkilendirilirken Erdoğan ve kısıtlama sözcükleri bir arada kullanılmaktadır. Haber metninde en dikkat çeken detay, “Erdoğan ise Boğaz’daki törenleri izlemek

için İngilizlere sığınan Padişah Vahdettin'in köşkünü seçti" şeklinde verilen kısımdır. Ayrıca devamı iç sayfalarda olan ve mevcut iktidarı eleştirmekle birlikte cumhuriyet açısından özeleştirici içeren bir köşe yazısından pasaj bulunmaktadır. Haberdeki olumlu vurgular cumhuriyet, olumsuzluklar ise iktidar ile ilişkilendirilmiştir.

Bir Gün Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Gerek görsel gerekse yazılı unsurlar değerlendirildiğinde Bir Gün gazetesinin Cumhuriyet'in 100. yıl kutlamalarını öne çıkarmadığı görülmektedir. Tek fotoğraftan oluşan görsel unsur ellerinde bayraklarıyla kalabalık bir kitle görüntüsü vermek dışında anlam üretecek detay içermemektedir.

Yazılı unsurlara bakıldığında ise sayfanın yaklaşık altıda biriyle iktifa edildiği görülmektedir. Bu durum birkaç açıdan yorumlanabilir. Bunlardan ilki, Cumhuriyet'in Bir Gün gazetesinin yayın politikası açısından önemsiz görüldüğü olabilir. Fakat kısa da olsa, haberin içeriğine baktığımızda gazetenin bakış açısında Cumhuriyet'i önemsendiği şeklinde yorumlanabilecek detaylar bulunmaktadır. Özellikle halkın alanlara akın ettiği ve coşkulu şekilde Cumhuriyet'e sahip çıktığı şeklindeki ifade buna örnek gösterilebilir. Bu durumda, her iki koşulda da gazetenin kendisiyle çeliştiğini söylemek mümkün olmaktadır. Eğer cumhuriyet gazete tarafından önemseniyorsa sunumun neden bu kadar zayıf kaldığının izahı yapılabilir. Yok, önemsenmiyorsa –gazetenin kendi deyimiyle- halkın sahip çıktığı bir değere kendini sol/laik olarak tanımlayan bir gazetenin bu denli özensiz ve sığ yaklaşması tutarsızdır. İkincisi, Bir Gün gazetesinin mevcut iktidara olan muhalif/ideolojik tutumu, yapılan kutlama, tören ve etkinlikleri gazetede haberleştirmeye engel olması olabilir. Bu durumda da kamu adına gerçekleri haberleştirme görevi olan bir kitle iletişim aracının/kurumunun görevini yetire getirmediği sonucu çıkmaktadır. Kaldı ki Bir Gün'e göre halk Cumhuriyet'e sahip çıkarak kutlamıştır ve dolayısıyla bu ifade kutlamaların yapıldığı anlamına gelmektedir. Diğer taraftan Bir Gün'e göre kutlamalar "*balkonlara, camlara bayraklar asın*" çağrısıyla hükümet tarafından kısıtlanmıştır. Haber metnine göre bu çağrının, kısıtlamada nasıl bir rol oynadığı ve/veya etki yaptığı muğlaktır. Aksine, -eğer yapıldıysa- böyle bir çağrı coşkuyu arttırmak ve kutlamalara katılımı çoğaltmak için yapıldığı şeklinde de yorumlanabilir. Tüm bunların yanında, Bir Gün'ün haberleştirme açısından bakıldığında, iktidarın kısıtlamalarına rağmen halkın inisiyatif olarak ve bir anlamda *sivil itaatsizlik* sergileyerek kutlama yaptığı anlamı çıkmaktadır. Böylesi bir durumda da beklenen şey, sol/laik ideolojinin temsilcisi olan Bir Gün gazetesinin haberi daha detaylı ve canlı vermesidir. Ayrıca İstanbul'un birçok yerinde vatandaşların toplandığı bilgisi ortada iken, Bir Gün'ün "*İstanbul'da kutlamaların merkezi Maltepe oldu*" şeklinde haberleştirmesi taraflı bakmasının da ötesinde gerçeği tam olarak yansıtmadığı şeklinde yorumlanmalıdır. Zira İstanbul Boğazı'nda devlet erkânının da katıldığı ve çok daha görkemli yapılan etkinliklerin görmezden gelinip Maltepe'nin öne çıkarılması ilçenin siyasi tercihiyle ilişkilendirilebilir.⁵

Haberleştirilen metnin ikinci bölümünde, Anıtkabir'de lehine slogan atılan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a sosyal medyada tepki gösterildiği ifade edilmektedir. Bir önceki cümlede ise –Bir Gün'ün deyimiyle- Cumhuriyet'e sahip çıkan "*halk Anıtkabir'e akın etmiştir*". Erdoğan'a gösterilen tepkinin sivil itaatsizlik sergileyerek Anıtkabir'e akın eden, kutlama yapan ve olayların içinde olan halktan değil de sosyal medyadan gelmesi izaha muhtaçtır. Böyle bir olay ve tepki gerçekten olmuş mudur sorusu havada kalmaktadır. Bu bölümde ayrıca Erdoğan'ın "*törenleri izlemek için İngilizlere sığınan Padişah Vahdettin'in Köşkü'nü seçti*" ifadesi alt metinde birçok anlam taşımaktadır. Öncelikle Erdoğan, hükümeti ve temsil ettiği kesim padişah üzerinden Osmanlı ile ilişkilendirilmektedir. Bu ilişkilendirme sol/laik ve laiklik karşıtlığının ötesinde cumhuriyet *karşıtlığı* şeklinde yorumlanmaya açıktır. İkincisi, sol/laik söylemin her fırsatta ifade ettiği *hain Vahdettin* iddiası ilişkilendirmenin sonraki aşamasıdır. Toplumun geniş bir kitlesi ve onu temsil eden siyasi parti örtülü bir dil ile hainlikle ilişkilendirilmektedir. Bir Gün'e göre benzer törenlerde mutad olan Dolmabahçe Sarayı'nın kullanılmasıdır. Oysa Erdoğan'ın donanmayı selamlamak için Vahdettin Köşkü'nü seçmesi tarafını

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde üç dönem üst üste İstanbul'un Maltepe ilçesinde belediye seçimlerini kazanan parti Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olmuştur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). CHP, Türkiye'deki sol ideolojinin temsilcisi olarak adlandırılan siyasi partiler içerisinde en fazla seçmene sahip partidir. Laiklik kurucu ilkelerinden biridir.

belli etmektedir. Dolmabahçe Sarayı ise Mustafa Kemal Atatürk ile ilişkilendirildiğinden alt metnin Atatürk-Erdoğan karşıtlığı üzerine kurduğu anlam derinleşmektedir.

Gazetede cumhuriyet ile ilgili bir köşe yazısından da bahsetmek gerekmektedir. Yukarıda analizi yapılan haberin hemen üstünde, *laikliğin benimsenmiş olması karşın Cumhuriyet'in değerlerine uygun kültürel ve toplumsal yapının kurulamamış* olmasına yönelik köşe yazısının özeleştirici içermesi önemli bir detaydır. Genel bir değerlendirme yapıldığında, Bir Gün gazetesinin kullandığı dilin popülizm ve şovenizm içerdiği ve seçilen sözcük ile cümle kurulumlarının katı ideolojik bakış açısını yansıttığı görülmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 2. Cumhuriyet Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Cumhuriyet 100. yılına yönelik haber ve fotoğraflar sayfanın neredeyse tümünü kaplamaktadır. Görsel unsurlara bakıldığında, en üstte Atatürk'ün gözleri bulunan ve hemen altında Atatürk'e minnet ve bağlılık vurgulanan bir afiş fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraftaki afişin önünde gençlerin bulunması önemli bir detaydır. Sayfadaki en büyük görsel Anıtkabir'in olduğu karede havaya kaldırılmış bir bebek fotoğrafıdır. Arka planda Anıtkabir'in merdivenlerinde yoğun bir kalabalık ve bol miktarda Türk bayrağı yer almaktadır. Bu görsel sunumun ülkenin farklı yerlerindeki kutlamalara ait fotoğraflarla da desteklendiği görülmektedir.

Yazılı Unsurlara bakıldığında, “Unutturmak İsteyenlere En İyi Yanıtı Millet Verdi” şeklindeki üst başlıkla desteklenmiş olan *İzindeyiz* şeklindeki manşet yer almaktadır. Cumhurbaşkanı'nın geçit törenini selamlamak için tercih ettiği yer “Dolmabahçe Yerine Vahdettin'in Köşkü” başlığıyla vurgulanmıştır. Sayfanın alt kısmında iç sayfalarda bulunan sekiz adet köşe yazısının spotuna yer verilmiştir. Yazarlarının fotoğraflarının da bulunduğu bu spotlarda mevcut iktidara yönelik eleştiri ve muhalif görüşler dikkat çekmektedir. Gazetenin kullandığı dilin genel olarak sol/laik literatürle ilişkili olduğu ve mevcut iktidara yönelik olumsuz ve eleştirel bir üslup tercih ettiği görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Cumhuriyet gazetesi neredeyse sayfanın tamamını Cumhuriyet'in 100. yılına ayırması konuya gösterdiği önemin yansımasıdır. Görsel unsurlarda ilk göz çarpan, sol/laik kesim için anlamı büyük olan ve uğruna şiirler yazılan Atatürk'ün *mavi* gözleridir. Zaten buradaki görselde de aslı siyah beyaz olan fotoğrafın renklendirilerek gözlerin mavileştirildiği görülmektedir. Bu gözlerin hemen altında “Gözlerimiz Hep İleride, Açtığın Yolda, Gösterdiğin Hedefe” pankartı ve gençlerin olması bütünlük sağlamaktadır. Bu sayede Atatürk ile temsil edilen cumhuriyet değerleri gençlik ile ilişkilendirilerek

geleceğe yönelik ümit mesajı verilmektedir. Bir diğer görsel unsur merdivenlerinde yoğun kalabalık olan Anıtkabir fotoğrafıdır. Bu fotoğraf birçok anlam içeren bir perspektif ve detaya sahiptir. Öncelikle Anıtkabir'in arkasındaki mavi gökyüzü ile kazandırılan pozitif derinlik güven ve huzur şeklinde yorumlanabilir. Kalabalık ise halkın Atatürk'ün izinde gittiği, ona minnet duyduğu ve mirasını sahiplendiği anlamı taşımaktadır. Fotoğrafta anlamsal açıdan en yoğun detay ise havaya kaldırılmış bebektir. Arka plandaki Anıtkabir ve mavi gökyüzünün verdiği olumlu hisleri göğe doğru kaldırılırken objektife bakarak gülümseyen bebek pekiştirmektedir. Bebeğin altında "Atam İzindeyiz, cumhuriyetin Bekçisiyiz" yazılı bir bant ise geleceğe yönelik verilen mesajı güçlendirmektedir. Konuyla ilgili geriye kalan iki görsel unsurdan ilki 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremde etkilenen bölgeye, ikincisi Bir Gün gazetesinde olduğu gibi Maltepe'de toplanan kalabalığa aittir. Deprem bölgesindeki çocukların konteynerleri süsleyerek bayram kutladığı görülmektedir. İstanbul'daki daha görkemli kutlamalar yerine Maltepe'deki gençlerin bulunduğu fotoğrafın seçilmiş olması ilçenin siyasi tercihi nedeniyle olduğu açıktır. Görsel unsurlarda genel olarak bebek, çocuk ve gençlere yer verilerek geleceğe yönelik mesaj baskın hâle getirilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesinin yazılı unsurlarına bakıldığında manşet ve devamında eklenen metinlerin mevcut iktidara yönelik eleştirel ve olumsuz göndermeler taşıdığı anlaşılmaktadır. Buna göre *iktidarın kutlamaların sönük geçmesi için bahane ve girişimlerde bulunduğu, halkın ise bu oyunu bozarak Atatürk ve Cumhuriyet'e sahip çıktığı* ileri sürülmektedir. Kemalist kesim için sloganlaşmış "İzindeyiz" sözcüğünün manşet olarak kullanıldığı görülmektedir. "Unutturmak İsteyenlere İnat En İyi Yanıtı Millet Verdi" şeklindeki örtük itham haberin detayında açıklık kazanmaktadır. "Bahanelerle 100. Yıl kutlamalarının sönük geçmesine çalışan iradeye karşı..." ifadesinden unutturmak isteyen ile iktidar kastedildiği anlaşılmaktadır. "Dolmabahçe Yerine Vahdettin'in Köşkü" başlığıyla sol/laik kesimin kahraman/kurtarıcı Atatürk-vatan haini Vahdettin karşıtlığı üzerinden Erdoğan'ın seçimine gönderme yapılmıştır. Halkın Atatürk ve cumhuriyete sahip çıktığına dair söylem mevcut iktidara yönelik bir çıkış ya da uyarı gibi aktarılmaktadır. Diğer yandan Dolmabahçe ve Vahdettin Köşkü karşılaştırılmasının yapılması da önemli bir detaydır. Son Osmanlı padişahı Vahdettin üzerinden iktidar Osmanlı ile ilişkilendirilirken, Atatürk ile simgeleşen Dolmabahçe ise cumhuriyet ile özdeşleştirilmektedir. Böylelikle Osmanlı'yı temsil ettiği vurgulanan mevcut iktidarın cumhuriyet karşıtlığı ima edilmektedir.

Gazetenin cumhuriyet ile ilgili oluşturduğu dil ve seçtiği sözcüklere de ayrıca değinmek gerekmektedir. "Büyük Atatürk", "devrimci coşku", "yurttaş" gibi sol/laik söylemin jargonunda yer alan sözcüklerin tercih edildiği ve üslubun da ona uygun oluşturduğu görülmektedir. Öte yandan iktidar ile ilişkilendirilen "Vahdettin'in köşkü" ifadesi istihza ve üstenci bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Bu bakış açısını konuyla ilgili haberin altında yer verilen köşe yazılarının spotları netleştirmektedir. İç sayfalarda detayı bulunan yazıların spotlarında seçilen sözcükler ve kurulan cümleler önemli detaylar içermektedir. "Tehlike", "sendrom", "felaket" gibi olumsuzluk içeren sözcükler doğrudan "tarikat", "cemaat" ve "din" ile ilişkilendirilirken, "olağanüstülük", "uyanmak", "gelecek", "ulus", "halk", "mucize" sözcükleri Atatürk ve Cumhuriyet ile ilişkilendirilmiştir. Bu kısımda dikkat çeken en önemli detaylardan bir diğeri ise Atatürk ve Cumhuriyet'in Batı(lılaştırma), Aydınlanma, 1776 Amerikan Bağımsızlığı, 1789 Fransız İhtilali ve 1917 Rus Devrimi ile ilişkilendirilmesidir. Her biri ayrı ayrı değerlendirmeye açık olan yazılar sadece başlık ve spotlarıyla bile çok şey ifade etmektedir. "Cumhuriyet'ten geri dönülemeyeceğini" ve "Cumhuriyet'in 150. yılını göreceğini" ifade eden başlıklar örtük olarak aksi yönde bir tehlikenin olduğunu söylemektedir. "Mustafa Kemal Yılı" ifadesi, Erdoğan'ın son zamanlarda sık sık söylediği "Türkiye Yüzyılı" ifadesine gönderme yapıldığı izlenimi vermektedir. "Dinciliğin felaketi"⁶ başlığının alt metni mevcut iktidarın din ile olan ilişkisine işaret etmektedir. "Bu sevgi bitmez"⁷ başlığı, "Rauf

⁶ Yazar, İsrail'in genel olarak Filistin ama özelde Gazze'de yaptığı katliamdan yola çıkarak yaptığı yorumda meydana gelen olayların nedeninin her iki tarafın din temelli politikaları olduğunu savunmaktadır.

⁷ Yazarın, "ulusun" cumhuriyet'e ve değerlerine sahip çıktığını söylerken "unutturmaya çalışanlar" ifadesini üst kısımda yer alan haberdeki "bahanelerle 100. yıl kutlamalarını sönük geçmesine çalışan irade" ifadesi ile birlikte okunduğunda iktidara gönderme yapıldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye’deki sol/laik kesimin/söylemin temsilcileri arasında yer alan Evrensel gazetesinin Cumhuriyet’e farklı bağlamda ve son derece radikal baktığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, iç sayfalarda dosya konusu yapılarak ilk sayfada son derece kısıtlı bir yer ayrıldığı görülmektedir. Kullanılan görsel 1933 yılına ait Anadolu kırsalına aittir⁹. “Cumhuriyeti Biz Böyle Kazandık” yazılı pankart, Atatürk posterleri ve insanların taşıdığı Türk bayraklarının olduğu fotoğraf bir Cumhuriyet Bayramı kutlaması sırasında çekilmiştir. Kutlama alanına öküzlerin çektiği kağnılar getirildiği ve kadınların ellerine mermilerin verildiği görülen fotoğraf dikkatle incelendiğinde Cumhuriyet’in hangi şartlarda kurulduğunu göstermeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan bu fotoğraf Cumhuriyet’in onuncu yılında Anadolu’daki durumu ve dönemin ruhunu net olarak yansıtan bir kompozisyon sunmaktadır. Bu bağlamda göze çarpan en önemli detay halkın yoksulluğudur. Son derece eskimiş ve yamalı elbiseler, formunu kaybedecek derecede yıpranmış ayakkabılarıyla Anadolu halkı Cumhuriyet’in onuncu yılını kutlamaktadır. Topluluğun arasındaki takım elbise giyinmiş ve kravat takmış birkaç kişi resmî görevli oldukları izlenimi vermektedir.

Gazete, “Kimlerin Kimsesi” başlığıyla iktidar tarafından sık sık zikredilen “Kimsesizlerin Kimsesi” ifadesine göndermede bulunarak Cumhuriyet’i kuranlar ile bugün Cumhuriyet’ten faydalananların farklı kesimler olduğu ima etmektedir. Bu imanin hedefi, sık sık “kimsesizlerin kimsesi” şeklinde Türkiye Cumhuriyeti’ni işaret eden Recep Tayyip Erdoğan ve onu destekleyen herkestir. Görsel ve başlık ile anlatılmak istenen metnin detayına odaklanıldığında biraz daha netleşmektedir. “Cumhuriyette Türk Olmak” ifadesiyle, kurulan devletin Sünni-Müslümanlığı dayatan, asimile ve imha edici bir yapı olduğu iddia edilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin doğusunda devletin topluma karşı katı uygulamalarına değinilmektedir. Ayrıca Türkçülük adına üretilen Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi işaret edilerek Atatürkçü/Kemalist devrim sert biçimde eleştirilmiştir. Evrensel gazetesinin Türkiye’de genel kabul görmüş olan sol/laik söylemin dışına çıkarak kuruluş dönemi ve sonrasında oluşturulan politikaları eleştirmesi onu tasnif grubu içinde farklı bir yere oturtmaktadır.

Sözcü Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 4. Sözcü Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Sol/laik tasnif grubunda yer alan Sözcü gazetesinin konuyu tam sayfa ele aldığı görülmektedir. Görsel unsurlara bakıldığında, sayfanın yarısına kaplayan büyük fotoğrafta Anıtkabir ve merdivenlerindeki kalabalık halk kitlesi yer almaktadır. Elinde kalpaklı Atatürk fotoğrafı yerleştirilmiş Türk bayrağını tutan genç bir kadın, büyük fotoğrafın içine yerleştirilmiştir. Sayfanın diğer yarısında Türkiye’nin hava, kara ve deniz kuvvetlerine örnek teşkil edecek fotoğraflara yer verilmiştir. Gösteri yapan

⁹ Fotoğraf 1933 yılında Uşak’ta çekilmiştir. “‘Cumhuriyeti Biz Böyle Kazandık’ adlı fotoğrafın çekildiği makine müzede sergilenecek” başlıklı 2022 yılına ait haber. (<https://www.ntv.com.tr/n-life>, 2022)

uçaklar, halkı selamlayan tanklar ve geçit töreninde bulunan donanma kuvvetleri görülmektedir. Son fotoğrafta ise İstanbul Boğazı'nda sergilenen ışık gösterisiyle gökyüzüne yansıtılan Atatürk silueti yer almaktadır. Görsel unsurlar arasında çok miktarda Türk bayrağı olması önemli bir detaydır.

Sözcü gazetesinin kullandığı yazılı unsurlara bakıldığında, üst başlığın “*Ne yaparlarsa yapsınlar milletin kalbinden bu sevgiyi silemezler*”, manşetin ise “*İnadına cumhuriyet inadına Atatürk*” şeklinde atıldığı görülmektedir. Fotoğrafa iliştirilen yazıda “*milletin bu iki değerden asla vazgeçmeyeceğini tüm dünyaya gösterdiği*” savunulmaktadır. Fotoğrafa referansla verilen metinde, eline Türk bayrağını alan milletin Cumhuriyet'in yüzüncü yılını sevinç, gözyaşı ve coşkuyla kutladığı belirtilmektedir. Bu coşkuyu tarif etmek için “*Anıtkabir mahşer yeri gibiydi*” terkinbine yer verilmiştir. Haberde dikkat çeken iki unsurdan ilki sık sık tekrarlanan Atatürk vurgusudur. İkinci unsur ise, devlet erkânının da Anıtkabir'e çıktığı ama millet kadar coşkulu olmadığını ileri sürülmesidir. Donanmanın İstanbul Boğazı'nda yaptığı geçit töreni “*Boğaz'da gövde gösterisi*” başlığıyla verilmiştir. Haberin detayında ise “*Erdoğan donanmayı Vahdetin Köşkü'nden selamladı...*” şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Bir öğretmenin Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle yaptığı konuşmaya büyük bir bölüm ayrılmıştır. “*Mustafa Öğretmenlerden Ders Gibi Sözler*” başlıklı haberin içeriğine bakıldığında, Cumhuriyet'in anlamı, önemi ve değerine yönelik bir konuşma olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli'nin bayram mesajlarından kesitleri yorumuz vermiştir. Gazete genel olarak mevcut iktidara muhalif olan ve olumsuz göndermeler içeren bir dil kullanmakla birlikte askeri törenleri ve ışık gösterilerini övdüğü görülmektedir.

Sözcü Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Sol/laik söylemin radikal gazetelerinden olan Sözcü'nün cumhuriyet kutlamalarıyla ilgili haberleri tam sayfa vermesi konuya verdiği önemi göstermektedir. Konunun tam sayfa verilmesi birçok görsel ve yazılı unsur yer almasına yol açmıştır. Görsel unsurlara bakıldığında, dikkati çeken ilk fotoğraf sayfanın yarısına kaplayan Anıtkabir fotoğrafıdır. Arka plandaki mavi gökyüzüyle bütünleşen heybetli Anıtkabir, merdivenlerdeki yoğun kalabalık, çok sayıda Türk bayrağı ve Atatürk posterlerinin bulunduğu bu fotoğraf ile halkın Cumhuriyet'e ve değerlerine sahip çıktığı anlatılmaktadır. Fotoğrafın sol köşesine iliştirilen genç kadın ve elinde salladığı Atatürk posterli Türk bayrağı de ile Cumhuriyet'in ilanı ile özdeşleştirilen modernliğe ve laikliğe işaret edilmektedir¹⁰. Kadının ileri bakan kararlı duruşu, makyajlı hâli ve Batı tarzı giyimiyle mesaj pekiştirilmektedir. Kadının elindeki bayrakta yer alan Atatürk'ün savaş yıllarına ait kalpaklı fotoğrafıyla ise mücadelenin (direnişin) devam ettiği¹¹ mesajı verilmektedir. Sayfanın yarısını kaplayan fotoğrafın sol altında sırasıyla gösteri uçuşu yapan uçak, şehir içinde geçit törenine katılan tank, İstanbul Boğazı'nda tören geçişinde bulunan donanma ve ışık gösterisinden alınan görseller kutlamaların coşkuyla yapıldığını işaret etmek içindir.

Yazılı unsurlara bakıldığında, “*İnadına cumhuriyet, İnadına Atatürk*” ifadesi gazetenin ideolojik açıdan popülist/şovenist anlayışını net şekilde yansıtmaktadır. Bu anlayışı destekleyen “*Ne Yaparlarsa Yapsınlar Milletin Kalbinden Bu Sevgiyi Silemezler*” ifadesi birilerinin böyle bir uğraş içinde olduğu

¹⁰ Bu görseli merkez sağ/liberal gazeteler tasnif grubunda yer alan Akşam gazetesi de kullanmıştır.

¹¹ Mustafa Kemal Atatürk 1919 yılında Osmanlı ordusundaki resmî görevinden ayrıldıktan sonra sivil kıyafeti üzerine dönemin başlığı olan fesi kısa süreliğine kullanmışsa da kalpak giymeyi tercih etmiştir (Koçu, 1969, s. 142-143). “Kalpak, yıllar sonra Türk ulusu batılı giyim tarzını benimseyinceye kadar, Mustafa Kemal'i karakterize eden öğelerden biri” (Volkan & Itzkowitz, 2008, s. 193) olmuştur fakat bir yönüyle Türklük ile de ilişkilendirilmektedir. “Anadolu'nun sert kış mevsiminde at binenleri koruyan Kafkas ya da Kazaklara özgü kürk kalpak, zamanla direniş hareketinin simgesi biçimine geldi; Asya'dan gelmişti, Türklere aitti...” (Mango, 2000, s. 255). Bu dipnottaki üçüncü referans Türk sol/laik kesiminin düştüğü bir paradoksa tipik bir örnektir. Zira Mustafa Kemal Atatürk her ne kadar Osmanlı döneminde sivil olduğu anlarda veya İstiklal Savaşı yıllarında kalpak giymişse de Batı tarzı şapkayı tasvip ettiği bilinmektedir. Bunu üçüncü referansta 1912 yılına ait, “Kazım'ın (Özalp) anlattığına göre, ordu karargahı Arnavutluk'un kırsal kesiminde kurulunca, Mahmut Şevket Paşa, bir kısmı tepesi bastırılmış fes, diğerleri ucu püsküllü yerel dağcı kasketi giyen subayların düzensiz kıyafetleri karşısında şaşkına dönmüş. “Bu serpuş işine bir çözüm bulunmalıdır,” diye emretmiş paşa, “Sen ne dersin?” Söylendiğine göre Mustafa Kemal “Şapka kabul edilmelidir,” diye yanıtlamış. Şapka, batılılığın bir simgesiydi. Ama bu seçim çok ileri bir adımdı...” şeklindeki alıntıdan da anlıyoruz. Dahası, 1925 yılında ilan edilen Şapka Kanunu ile yasaklanan giysiler arasında kalpak da vardır (Koçu, 1969, s. 143).

anlamına gelmektedir ve bu uğraş içinde olanlar “Cumhuriyet düşmanları” olarak tanımlanmıştır. “Bayrağını kapatan alanlara koştu” ifadelerini aktaran gazeteye göre tüm engelleme çabalarına rağmen “Anıtkabir’i mahşer yerine” çeviren “halk bu iki değere sahip” çıkmaktadır. Bir okulda cumhuriyet töreni sırasında yapılan bir “Mustafa öğretmeninden ders gibi sözler” başlığıyla mesaj içerecek şekilde verilmiştir. Konuşmayı yapanın hem Mustafa hem de öğretmen olması ve konuşmanın ders olarak sunulması sol/laik kitle açısından anlamlıdır. Zira bu üç unsur doğrudan Mustafa Kemal Atatürk’e gönderme yapmaktadır. Öğretmenin, Cumhuriyet’in anlamı, önemi ve değeri üzerine yaptığı konuşmanın içeriği Atatürkçü/Kemalist vurgulardan oluşmaktadır. Gazetede kullanılan sözcük ve kurulan cümle yapılarına bakıldığında sloganik bir dil hamasi bir söylemin seçildiği görülmektedir. Bu söylem tercihi bir yandan gazetenin yayın politikasını yansıtırken bir yandan da okur kitlesini temsil etmektedir. Sözcü gazetesinin kullandığı dilin eleştirel olmaktan ziyade popülizm ve şovenizm içerdiği görülmektedir.

Sağ/Muhafazakâr Gazetelerin Söylem ve Eleştirel Söylem Analizi Millî Gazete Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 5. Millî Gazete 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Saadet Partisi'nin yayın organı olan Millî Gazete, cumhuriyet kutlamalarına yönelik haberi sürmanşetten verdiği görülmektedir. Habere ilgili göze çarpan ilk görsel Saadet Partisi genel başkanının bir konuşma esnasında çekilen fotoğrafıdır. Bunun dışında Türk bayrağı tutan küçük bir kız çocuğu, yürür vaziyetteki devlet erkânı, tören geçidinde bulunan gaziler ve bayraklarla kutlamaya katılan bir grup küçük görseller hâlinde verilmiştir.

Yazılı unsurlara bakıldığında, cumhuriyet kutlamalarıyla ilgili iki habere yer verildiği görülmektedir. Sayfanın en başında Saadet Partisi genel başkanının cumhuriyet kutlamasına yönelik demeci bu haberlerden ilkinin oluşturmaktadır. Genel başkanın fotoğrafıyla birlikte verilen haberde, “İkinci Yüzyılda Hedef Yeni Bir Dünya” şeklinde başlığa yer verilmiştir. Haberin içeriğinde genel başkanın, geçtiğimiz yüz yıl içinde Türkiye'nin emperyalizmin planlarını bozduğu, mazlumlara sahip çıktığı ve gelecekte de bu tutumunu devam ettirerek daha yaşanılır bir dünyaya katkı sunacağına yönelik görüşleri aktarılmıştır. “Cumhuriyet'in 100'üncü Yılı Kutlandı” başlıklı ikinci haberde ise devlet erkânının Anıtkabir'i ziyaret ettiği belirtilmektedir. Gündelik siyasette mevcut iktidara muhalif konumlanan gazetenin konuya yönelik kullandığı dil son derece sadedir.

Millî Gazete Eleştirel Söylem Analizi

Sağ/muhafazakâr bir yayın organı olan Millî Gazete'nin iki önemli özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bir siyasi parti olan Saadet Partisi'nin yayın organı olan ve iktidara muhalif olan nadir sağ/muhafazakâr gazetelerindendir. Cumhuriyet kutlamalarına çok fazla yer ayırmayan gazetenin

konuyla ilgili iki haberi sürmanşetten verdiği görülmektedir. Gazetecilikte bir haberin sürmanşetten verilmesi, “*olağanüstü durumlarda tercih edilen ve manşet haberden daha önemli haber*” anlamı taşımaktadır (Yüksel, 2012, s. 70). Diğer yandan bu haberlerde kullanılan fotoğraflardan hem ilki hem de orantısız olarak en büyüğü Saadet Partisi genel başkanına ait olması, yapılan haberin propaganda amaçlı olduğunu göstermektedir. Devlet erkânının da olduğu cumhuriyet kutlamalarına yönelik küçük fotoğraflar olaya kayıtsız kalınmadığını göstermek içindir. Bunların dışında küçük fotoğraflardan ikisinin üzerinde durulması gerekir. Gazilerin geçit törenine ait ilk fotoğraf, parti ve dolayısıyla gazetenin hitap ettiği kesim için gazi kavramının öneminden¹² kaynaklanmaktadır. İkincisi ise milliyetçi duygunun tezahürü olarak dalgalanan büyük bir Türk bayrağının altına iliştilmiş küçük bir kız çocuğuna ait fotoğraftır. Millî Gazete, çocuk görseli kullanan sağ/muhafazakâr tasnif grubundaki diğer gazetelerden (Türkiye ve Yeni Şafak) farklı olarak kız çocuğu görseli kullanmıştır.

Gazetenin yazılı unsurları görsel unsurları destekler niteliktedir. “*İkinci Yüzyılda Hedef Yeni Bir Dünya*” başlıklı ilk haberde, Türkiye’nin “*dün olduğu gibi bugün de mazlumlara liman*” olduğu söylemini içerse de “*yeniden büyük Türkiye*” ve “*yaşanabilir bir dünya*” ortaya çıkarmaya yönelik sözlerin bir parti başkanı ağzından aktarılması siyasi propaganda olarak açıklanabilir. İktidarın katıldığı törenin haberleştirildiği “*Cumhuriyet’in 100’üncü Yılı Kutlandı*” başlıklı ikinci haberde ise son derece yalın bir dil kullanıldığı görülmektedir. Buradaki yalın dil gazetecilik ve/veya habercilik adına olumlu kabul edilebilir fakat gazetenin konumu ve ilk haberdeki söylemi dikkate alındığında parti fanatizmi içerdiği görülmektedir. Dolayısıyla, yapılan yayın habercilikten ziyade propaganda amacı taşımaktadır.

Türkiye Gazetesi Söylem Analizi

Sağ/muhafazakâr tasnif grubunda yer alan Türkiye gazetesi sayfanın üçte ikisini cumhuriyet kutlamalarına ayırmıştır. Görsel unsurlara bakıldığında ilk önce hem konumu hem de büyüklüğü nedeniyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın fotoğrafı göze çarpmaktadır. Erdoğan’ın fotoğrafının hemen altına elinde Türk bayrağı taşıyan ve kalpak takmış bir erkek çocuk ile başında takkesiyle sakallı ve yaşlı birinin olduğu kare iliştilmiştir. Sayfanın orta yerine doğru üzerinde “*Turkish Air Force*” ve Atatürk’ün imzası bulunan bir savaş uçağı konumlandırılmıştır. Savaş uçağının alt tarafında ise İstanbul Boğazı’nda geçit töreni yapan donanmanın fotoğrafı yer almaktadır. Ayrıca yine İstanbul Boğazı’nda yapılan havai fişek ve ışık gösterisinden bir kareye yer verilmiştir. Bu fotoğrafta patlayan havai fişekler, ışıklandırılmış köprü eşliğinde gökyüzüne ışık yansıtılarak Türk bayrağı şeklinde oluşturulmuş Türkiye haritası yer almaktadır. Bunların dışında kutlamalarla ilgili iki küçük haber ve fotoğraf kullanıldığı görülmektedir. İlkinde Türk bayraklarıyla süslenmiş TOGG sahiplerinin Yavuz Sultan Selim Köprüsü’nde oluşturduğu konvoy yer alırken, ikincisinde 6 Şubat 2023’te meydana gelen depremde etkilenen bölgeden bir kareye yer verilmiştir.

Yazılı unsurlara bakıldığında ise “*Milletçe Yeni Asra Büyük Bir Coşku İle İlk Adımı Attık*” üst başlığının altında “*İkinci Yüzyıl Türk Asrı Olacak*” manşeti kullanılmıştır. Erdoğan’ın ağzından “*dâhili ve harici bedhahlara aldırmadan, Cumhuriyet’in ikinci asrının Türk yüzyılı*” olacağı söylemi vurgulanarak giriş yapılan haberin detayında Erdoğan’ın konuşmasından kesitlere yer verilmiştir. “*Boğaz’da gövde gösterisi*” başlığıyla verilen haberde ise İstanbul Boğazı’nda geçit törenine katılan yüz gemiden oluşan donanma ve onlara eşlik eden uçak ile helikopterlere dikkat çekilmektedir. Törenler gövde gösterisi ve gurur vesilesi olarak tanımlanmıştır. Kutlamalarla ilgili yapılan küçük haberlerde TOGG konvoyunun ihtişamı ve kutlamaların deprem bölgesinde her senekinden buruk geçtiği haberleştirilmiştir. Konuyla ilgili haberlerin altında Cumhuriyet’in ilanını konu edinen bir köşe yazısının spotu görülmektedir. Köşe yazısında, Cumhuriyet’in kabulüne işaret ederek “*mecliste bulunan 328 vekilden 158’nin katılmasına müsaade edildiği ve tümünün evet dediği, diğerlerinin ise top atışı sonucu Cumhuriyet’in ilanı teklifinin kabul edildiğini öğrendiği*” belirtilmektedir. Gazetenin kullandığı dile bakıldığında iktidara koşulsuz destek veren bir görüntü ortaya çıkmaktadır.

¹² Dini bir kavram olan gazi, “hücum etmek, savaşmak, yağmalamak; din uğrunda cihad etmek” anlamına gelmektedir (Türkiye Diyanet Vakfı, 2020, s. 443).

Şekil 6. Türkiye Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Türkiye Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Sağ-sağ/muhafazakâr gazetelerden Türkiye gazetesinin en net özelliği dini bir yapılanmanın yayın organı olmasıdır. Bununla birlikte iktidarı destekleyen yayın çizgisiyle öne çıkmaktadır. Gazetenin cumhuriyet kutlamalarına sayfanın yarısından fazlasını ayırdığı görülmektedir ve bu durum konuya verilen önemi göstermektedir. Göze çarpan ilk görsel unsur hem büyüklüğü hem de sayfa tasarımındaki konumlanışı nedeniyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tören sırasında çekilen fotoğrafıdır. Erdoğan'ın kendinden emin bir biçimde ileriye doğru bakışı güçlü iktidar/devlet imajını oluşturmak içindir. Bu fotoğrafın hemen altında ellerinde Türk bayrağı olan ve dede-torun izlenimi veren bir görsel yer almaktadır. Sakalları ve başındaki takke ile sağ/muhafazakâr/dindar Anadolu insanını ve geleneği temsil eden yaşlı bireyin hemen önünde üzerinde ay yıldız arması bulunan kalpağıyla¹³ bugünü ve geleceği temsil eden bir çocuk yer almaktadır. Cumhurbaşkanının fotoğrafıyla neredeyse bütünleşmiş şekilde konumlandırılan bu iki figürün bir arada olması bir bütünlük arz etmektedir. Cumhurbaşkanı devleti ve iktidarı, yaşlı birey tarihi ve geleneği, çocuk ise geleceği ve ümidi simgelemektedir. Gelenekle barışık olan ve milletin desteğini arkasına alan devletin geleceğe doğru ümit ve kararlılıkla yürüdüğü mesajı verilmektedir. Görsele iliştirilen savaş uçağı ve yüz gemiyle İstanbul Boğazı'nda yapılan geçit töreninin fotoğraflarıyla devletin askeri varlığına ve gücüne vurgu yapılarak mesaj pekiştirilmektedir. İstanbul yapılan kutlamalar, ışık gösterileri ve TOGG konvoyuna ait görseller özellikle öne çıkarılmaya çalışılan “coşkulu kutlama ve Cumhuriyet'e sahip çıkma” söylemini ve teknolojik açıdan yerli ve milli bir atılım içinde olduğunu yansıtmaya yöneliktir. Kullanılan görsel unsurların tümü mevcut iktidara yönelik olumlu bir imaj oluşturmaktadır.

Türkiye gazetesinin konuyla ilgili haberlerindeki sözlü unsura bakıldığında, cumhurbaşkanının her fırsatta tekrar ettiği “Türkiye Yüzyılı” söyleminin öne çıkarıldığı görülmektedir. Haberin detayında da cumhurbaşkanının kutlamalarda esnasında yaptığı ve parti propagandası denilebilecek konuşmasından uzun kesitlere yer verilmesi iktidara olan desteği göstermektedir. Erdoğan'ın “yüzcü yılın gururlu ve heyecanını yaşadığı Türkiye'nin hiç olmadığı kadar güvenli ve ehil ellerde bulunduğu, bu konumunu sürdürerek kimsesizlerin kimsesi olmaya ve köklü tarih ile kadim değerlerden alınan ilhamla

¹³ Sağ/muhafazakâr kesimin kalpağın sembolik anlamı sol/laik kesimden farklı değerlendirmek gerekmektedir. Bu kesim için ordu yaptığı hizmet nedeniyle kutsal addedilmekte, dolayısıyla dinsel bir anlam kazanmaktadır. Osmanlı'nın son dönemlerinde, özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra askeri kesimin kalpak/kabalak (Enveriye) kullanımı (Alkan, 2017, s. 123) ile söz konusu kutsallık atfı ilişkilendirilebilir. Sağ/muhafazakâr kesimin tavrında cumhuriyet kurulduktan kısa süre sonra Batı tarzı kıyafet zorunluluğu ve karşı çıkanların düştüğü duruma yönelik muhalif duruş da dikkate alınmalıdır. Diğer taraftan sağ/muhafazakâr kesimin kutsallık ağı içinde erkek çocuk-asker ilişkisi buradaki sembolik anlamın önemli boyutudur. Erkek çocuğa geleneği temsil eden askeri üniforma giydirilmesi, söz konusu kutsallık izleğinin geleceğe aktarılma arzusunun tezahürüdür.

icraatlara devam edileceği”, “bu amaçla asırlık ihmallerin giderildiği, zaferden zafere koşulduğu, muasır medeniyetler üzerine çıkarılması için çalışıldığı”, “düşmanlarına rağmen amaçlarına ulaşan Türkiye’nin kimsesizlerin kimsesi olduğu” gibi ifadeleri yukarıda yapılan tespiti destekler niteliktedir. İstanbul’da savaş uçağı ve gemileriyle yapılan törenin ve vatandaşların büyük bir katılımında bulunduğu kutlamalar “gövde gösterisi” şeklinde haberleştirilmesi hamasi söylemdir. Yazılı unsurlar arasındaki iki haber olumlu çizilen genel çerçevenin dışına çıkmaktadır. İlki, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremin etkilediği şehirlerdeki kutlamalarda coşkudan ziyade hüznün hâkim olduğuna yöneliktir. Asıl dikkat çeken ise ikincisidir. Cumhuriyet’in ilan edildiği tarihe yönelik iç sayfalarda yer alan bir köşe yazısından bölümün aktarıldığı kısımda, “Cumhuriyet’in ilanına 328 mebusan, Meclis’e katılmasına müsaade edilen 158’i evet demişti. Diğerleri haberi, atılan toplardan öğrendi.” şeklindedir. Buradaki ifadeyi, her ne kadar şu an sahipleniliyor olsa da, cumhuriyet ve özellikle kuruluş dönemiyle ilgili sağ/muhafazakâr kesimin yüzleşmesinin tam anlamıyla yapılmadığı biçiminde yorumlamak mümkündür. Türkiye gazetesi genel itibarıyla iktidarı olumlayan, destekleyen ve yer yer hamasete kayan bir dil kullanmıştır.

Yeni Akit Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 7. Yeni Akit Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Sağ/muhafazakâr gazeteler içinde radikal olarak değerlendirilen Yeni Akit gazetesi cumhuriyet kutlamalarını sürmanşetten ve iki haber olarak sunmuştur. Sayfanın yaklaşık dörtte birine tekabül eden haberlerdeki görsel unsurlara bakıldığında, sayfanın en üstündeki küçük fotoğrafta ellerinde bayraklar ve afişlerle çocuk ve yetişkinlerden oluşan bir topluluk yer almaktadır. Bu fotoğrafta hem önde hem de diğerlerinden daha büyük olduğu için okunabilen “Cumhuriyeti Yeniden Ayağa Kaldıracağız!” yazılı pankart dikkat çekmektedir. Pankartın üzerindeki ifadeden yazının Türkiye Komünist Partisi tarafından hazırlandığı anlaşılmaktadır. İkinci fotoğrafta ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın askeri komutanlarla birlikte bir geçit törenini ayakta izlediği bir görsel kullanılmıştır.

Yazılı unsurlara bakıldığında, tek başına pek anlam aktarmayan ilk fotoğrafın “100. yılda Laiklik istismarı” başlığıyla verildiği görülmektedir. Haber metninde ise siyasi parti ve STK’lerden oluşan laik kesimin düzenlediği cumhuriyet kutlama töreninde hükümet ve Erdoğan karşıtlığı yaptığı ileri sürülmektedir. Bu bölümde “laikçi yobazlar”, “hükümete kin kustu”, “CHP yancısı”, “marjinal sol/laik partiler”, “milli ve manevi değerleri aşağılayan”, “CHP ve avaneleri”, “28 Şubat özlemi” gibi sözcük gruplarının kullanılmıştır. Erdoğan ve kuvvet komutanlarının olduğu ikinci fotoğraftaki haberde üst başlık olarak “Başkomutan Erdoğan, Boğaz’daki Resmi Geçidi İzledi” kullanılmıştır. Haberin ana başlığı “2. Yüzyulumuzu Türkiye Yüzyılı Yapacağız” şeklindedir. Haberin içeriğinde ise

Erdoğan'ın Vahdettin Köşkü'nde düzenlenen kutlama töreninde yaptığı konuşmadan bölümlere ve törendeki bazı detaylara yer verilmektedir.

Yeni Akit Gazetesi Söylem Analizi

Sağ/muhafazakâr kesimin radikal yayın organlarından olan Yeni Akit gazetesi Cumhuriyet kutlamalarına yönelik haberleri sürmanşetten vermesi günün en önemli olayı anlamı taşımaktadır. Bu haberlerde kullanılan iki fotoğraftan ilki, Atatürkçü/Kemalist/sol/laik olarak nitelenen bazı sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği organizasyondan alınmıştır. Yürüyüşe katılan vatandaşların ellerinde Türk bayrakları ve iktidarı eleştiren pankartlar görülen görsel fazla bir anlam taşımamaktadır. İkinci fotoğrafta ise, cumhurbaşkanının milli savunma bakanı ve kuvvet komutanlarıyla birlikte İstanbul Boğazı'nda geçit töreninde bulunan donanmayı selamlarken çekilen bir görüntüsü güçlü devlet imajını katkı sunmak içindir.

Gazetenin cumhuriyet kutlamalarıyla ilgili haberlerinde yer verdiği yazılı unsurların ilkinde CHP'yi ve onu destekleyen sivil toplum kuruluşlarını hedef alan son derece sert bir dil kullanılmıştır. Bu kesimin laikliği istismar amacı olarak kullandığı, milli manevi değerleri aşağıladığı ve 28 Şubat gibi uygulamaların özlemi içinde olduğu belirtilmesi ideolojik bakışın ürünüdür. İkinci haberde ise cumhurbaşkanının İstanbul'da yüz gemiden oluşan donanmayı Vahdettin Köşkü'nden selamlaması ve kutlamalar sırasında yaptığı konuşmadan aktarılan kesitlerde pozitif bir dile yer verilmiştir. Cumhurbaşkanının konuşmasından “Türkiye Yüzyılı”, Türkiye'nin “Kafkasya'dan Asya'ya, Türkistan'dan Filistin'e gözü yaşlı mazlumların yanında olduğu”, “iktidarları döneminde asırlık hizmetlerin sunulduğu” gibi başlıklar öne çıkarılmıştır. Akit gazetesinin hem yazılı hem de görsel unsurlarda iktidarı olumlayan ve destekleyen dilinin yoğun biçimde hamaset içerdiği, dolayısıyla kullanılan dilin iktidarı desteklemenin de ötesine geçerek “asırlık hizmet”, “eser ve proje”, “Türkiye yüzyılı”, “el ele, gönül gönüle” gibi propagandaya dayalı bir dile dönüştüğü görülmektedir.

Yeni Şafak Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 8. Cumhuriyet Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Sağ/muhafazakâr gazetelerden doğrudan hükümet yanlısı bir yayın politikası izleyen Yeni Şafak, Cumhuriyet kutlamaları ile ilgili haberi manşetten vermiştir. Sayfanın yarısını bu konuya ayıran gazetenin birçok görsel unsur kullandığı görülmektedir. Bunlardan ilk göze çarpan gazete logosunun yanına iliştilmiş bayrak taşıyan bir erkek çocuğu fotoğrafıdır. İkincisi ise İstanbul Boğazı'nda geçit töreninde bulunan donanmayı selamlayan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve kuvvet komutanlarının olduğu fotoğrafıdır. Bunun dışında ellerinde bayraklarla kutlama yapan çocuk yetişkinlerin oluşturduğu bir topluluk fotoğrafı, fon olarak kullanılan Çamlıca Camii üzerinde gösteri yapan uçaklı fotoğraf, giysilerinde Türk bayrağı bulunan coşku içindeki gençlerin fotoğrafı ve TOGG ile yapılan konvoy fotoğrafı yer almaktadır. Ayrıca başında kalpağıyla Atatürk'ün 1921 yılında cepheye mermi götürülenlerle bir arada olduğu fotoğrafa yer verilmiştir.

Yazılı unsurlara bakıldığında, “Cumhuriyetimiz Yeni Asra Hazır” manşetini kullanıldığı görülmektedir. Haberin detayında Cumhuriyet’in yüzüncü yılının ülke genelinde büyük bir coşkuyla kutlandığı, devlet erkânının ise Anıtkabir’de bir araya geldiği aktarılmaktadır. “Hiç Olmadığı Kadar Güvende” başlığı altında cumhuriyetin ilan edildiği Birinci Meclis’e değinilerek Erdoğan’ın konuşmasından kesitler verilmiştir. İkinci bir başlık olarak “Muhteşem” sözcüğü altında iki haber aktarılmıştır. Bunlardan ilki, Cumhuriyet’in yüzüncü yılının ülke genelinde büyük bir coşkuyla kutlandığına, en görkemli kutlamanın ise Boğaz’da yüz gemi ve ona eşlik eden savaş uçaklarının yaptığı geçit törenidir. İkinci haberde ise, ülkenin farklı yerlerinden gelen TOGG sahiplerinin Yavuz Sultan Selim Köprüsü’nde yaptığı konvoydur. Atatürk’ün ile ilgili haber metninde ise Anadolu Ajansı tarafından “100 Fotoğrafta Atatürk” ismiyle hazırlanan etkinlikten bahsedilmektedir. Gazetenin kullandığı görsel ve yazılı unsurlar değerlendirildiğinde iktidarı destekleyen bir politika izlediği görülmektedir.

Yeni Şafak Gazetesi Söylem Analizi

Her koşulda iktidara desteğini gizlemeyen Yeni Şafak Gazetesinin Cumhuriyet’in yüzüncü yıl kutlamalarına yönelik haberlerinde kullandığı görsel unsurlara bakıldığında bu durum net şekilde görülmektedir. Gazete logosunun hemen yanında yer verilen ve elinde bayrak taşıyan bir erkek çocuk üzerinden cumhuriyet sahiplenilmekte ve geleceğe yönelik ümitli bir mesaj verilmektedir. Haberlerde İstanbul’da yapılan kutlamalardan fotoğraflar kullanılmıştır. Bunlardan en önemlisi, cumhurbaşkanının milli savunma bakanı ve kuvvet komutanlarıyla birlikte yüz gemiden oluşan donanma filosunun İstanbul Boğazı’nda yaptığı töreni selamlamasıdır. Bu görsel ile iktidarın ordu ile birlikte hareket ettiği gösterilerek güçlü, kararlı ve güvenilir bir devlet imajı oluşturulmaktadır. Ayrıca ellerinde Türk bayrakları bulunan kalabalıklar ile halkın büyük bir coşkuyla kutlamalara katılımı, Çamlıca Camii’nin fonda kullanıldığı görseldeki donanma ve savaş uçağı sağ/muhafazakâr geleneği ve devletin gücünü, TOGG araçlarının Yavuz Sultan Selim Köprüsü’ndeki konvoyu “yerli ve milli” vurguyu öne çıkarmaktadır. Ayrıca tüm görseller bir arada değerlendirildiğinde, teknolojik ve ekonomik açıdan Türkiye’nin büyük bir gelişme içinde olduğu imajı oluşmaktadır. Atatürk’ün yer aldığı siyah, beyaz fotoğrafı bir habere yer verilmesi sağ/muhafazakâr kimliğiyle bilinen gazetenin kurucu değerleri yok saymamakla birlikte pasif konumlandığı, buna karşın “Cumhuriyetimiz Yeni Asra Hazır” manşeti Cumhuriyet’i sahiplendiği anlamına gelmektedir. Gazetede yazılı ve görsel unsurlara bakıldığında radikalize olmadan iktidara büyük bir destek veren yayın çizgisi oluşturulduğu görülmektedir.

Merkez Sağ/Liberal (Anaakım) Gazetelerin Söylem ve Eleştirel Söylem Analizi Akşam Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 9. Akşam Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Akşam gazetesinin cumhuriyet kutlamalarıyla ilgili haberleri tam sayfadan verdiği görülmektedir. Sayfanın en üstünde Recep Tayyip Erdoğan'ın gülümserken ileriye doğru bakarken elini kalbinin üzerine götürerek yaptığı selamlama anında çekilen fotoğrafı göze çarpmaktadır. Bu görselin hemen altında yüz gemilik donanmanın İstanbul Boğazı'nda yaptığı geçit töreni ve donanmayı ayakta selamlayan Erdoğan'ın fotoğrafı konumlandırılmıştır. Fotoğrafta, sol taraftan kadraja giren savaş gemisi, Erdoğan'ın yanındaki kuvvet komutanları, tarihte kurulmuş olan Türk devletlerini temsil eden bayrakları tutan Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı ve arka planda İstanbul Boğazı eşliğinde törene katılan vatandaşlar yer almaktadır. Sayfanın ortasından itibaren yerleştirilen İstanbul'un iki yakasını içine alan büyük fotoğrafta, Türkiye'nin ilk uçak gemisi TCG Anadolu'nun geçit esnasında çekilen görseli bulunmaktadır. Geminin üzerine uçak ve helikopterler yer alırken donanmaya eşlik eden uçakların gösteri uçuşu esnasında çekilen fotoğrafı kullanılmıştır. Bu görsele, töreni boğaz kenarında ellerinde bayraklarla seyreden vatandaşların olduğu bir kare ve yine İstanbul Boğazı'nda yapılan havai fişek ve ışık gösterisinden iki görsel iliştilmiştir. Işık gösterisinde, Atatürk'ün şaha kalkmış at sırtındaki görüntüsü ve hemen üzerinde dalgalanan Türk bayrağı yer almaktadır. Sayfanın en altında sol tarafta Ankara'da yapılan törenden çekilen bir görüntü kullanılmıştır. Büyük bir Türk bayrağı asılı olan Anıtkabir ve Anıtkabir'in merdivenlerinde yoğun bir vatandaş kalabalığı bulunan bu görsele iliştilmiş bir başka fotoğrafta ise elinde kalpaklı Atatürk'ün olduğu Türk bayrağını sallayan genç bir kadın yer almaktadır. Sayfanın en altındaki sağ tarafta ise Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nde TOGG araçlarıyla yapılan konvoydan bir fotoğraf kullanılmıştır.

Akşam gazetesinin ilk sayfasında yer alan yazılı unsurlara bakıldığında, “*Şanlı Şerefle Gururla*” şeklinde manşet atıldığı görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı logosunun yanında “*Türkiye Yüzyılı*” ifadesine yer verilmiştir. Cumhurbaşkanının yaptığı konuşmaya atfen “*Emperyalistler kazanamayacak*” başlıklı habere “*19:23 Mesajı*” şeklinde devam edilerek Erdoğan'ın 19.23 saati itibarıyla “*Türkiye Yüzyılı*”nı başlattığı belirtilmiştir. Haberin detayında Erdoğan'ın Cumhuriyet'in yüzüncü yılında yaptığı konuşmadan detaylar verilmiştir. Kullanılan dile bakıldığında iktidarı koşulsuz desteklediği görüntüsü veren haber metinlerinde “*kimsesizlerin kimesesi*”, “*Gazi Mustafa Kemal*”, “*Türkiye Yüzyılı Vizyonu*” gibi propaganda içeren ifadeler bulunmaktadır. Bununla birlikte Erdoğan'ın Atatürk'ü “*Gazi*” şeklindeki ifadelerinin aynıyla kullanılması ve Recep Tayyip Erdoğan'ın “*başkan*” olarak haberleştirilmesi de dikkat çeken diğer detaylardır. Kutlamalardan, askeri törenlerden ve iktidarın icraatlarından detaylı bir şekilde ve övgüyle bahsedildiği görülürken, Atatürk ile ilgili haberlerde sahiplenici bir dil kullanılarak özenle hazırlandığı anlaşılmaktadır. Akşam gazetesindeki görsel ve yazılı unsurlara bakıldığında mevcut iktidarı desteklediği görülmektedir.

Akşam Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Merkez sağ gazetelerden olan Akşam gazetesinde kullanılan görsel unsurlara bakıldığında görsellerin sembolik açıdan özenle seçildiği ve kapsamlı mesajlar taşıdığı görülmektedir. Bunlar arasında göze çarpan ilk görsel cumhurbaşkanının elini göğsüne koyarak yaptığı selamlamadır. Erdoğan'ın vakur ve kendinden emin, ileriye doğru bakarken tebessüm etmektedir. Kalbinin üzerine koyduğu sağ elindeki alyansı da dikkat çekmektedir. Duruş, kıyafet ve aksesuarları bilindik Erdoğan profiline (karizmatik lider) uygundur ve alt metin açısından da oldukça zengindir. Öncelikle Erdoğan'ın sık sık yaptığı el hareketi dindar/sağ/muhafazakâr/geleneksel Anadolu kültürüne ait olan ve samimiyetle özdeşleşmiş bir selamlamadır. Gülümseme ve ileriye doğru bakma enstantanesi ise söz konusu samimiyeti pekiştirerek geleceğe güvenle bakma mesajı taşımaktadır. Sağ eldeki gümüşü renkli yüzük (alyans) doğrudan dini referanslı bir mesajdır.

Bir diğer fotoğrafta Boğaz'daki tören geçişi yapan donanmayı selamlayan Erdoğan'ın yanında kuvvet komutanları, İstanbul'un fon olarak kullanıldığı arka planda Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı ve ellerinde Türk bayrakları bulunan vatandaşlar vardır. Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı, tarihte Türklerin kurduğu devletlerin bayraklarını ve/veya onları sembolize eden flamaları taşımaktadır. Erdoğan nezdinde tarihsel birikimi ve geleneği sahiplenerek ordusu ve halkıyla bütünleşen güçlü bir devlet imajı oluşturulmaktadır. İstanbul Boğazı'nın üzerinde donanmanın yaptığı geçit törenine damgasını vuran ve güvertesinde yer alan uçak ile helikopterlerle Türkiye'nin ilk uçak gemisi olarak adlandırılan TCG Anadolu'nun görkemli görüntüsü bu mesajı pekiştirmektedir. Sayfanın orta kısmında gösteri uçuşu yapan uçak görseli de bu kabildendir. Sayfanın alt tarafında yer alan Atatürk

ve Anıtkabir, havai fişek, ışık gösterilerine ait Türk bayraklı kutlama fotoğrafları birçok mesajı bir arada vermektedir. Anıtkabir fotoğrafına iliştirilmiş ve kalpaklı Atatürk fotoğrafının bulunduğu Türk bayrağını taşıyan genç kadının bulunduğu görsel bunlar arasında en kapsamlı mesajı içerendir¹⁴. Atatürk'ün kalpaklı hâli askeri anlam taşımakla birlikte Cumhuriyet'in kuruluşunun öncesine de atıf yapmaktadır. Fakat asıl mesajı veren bayrağı tutan kadın figürüdür. Giyim ve makyajıyla Batılı görüntüsü veren kadın cumhuriyet ile birlikte hayata geçirilen ve devlet eliyle kurumsallaşan modern Türkiye'ye işaret etmektedir. Arka planda merdivenlerinde kalabalığın yer aldığı Anıtkabir ise saygı, minnet ve bağlılık ifade etmektedir. TOGG sahiplerinin Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nde yaptığı konvoy bugünün Türkiye iktidarının “yerli ve milli” eksenli politikalarının desteklediği mesajı vermektedir.

Akşam gazetesinin kullandığı yazılı unsurların hem popülist hem de magazinelleştirme olduğu görülmektedir. Örneğin Erdoğan'ın konuşmasından alıntı olarak sayfanın en üstünde verilen “Emperyalistler Kazanamayacak” sözü popülizm örneğidir. Gazetenin konumlandığı yeri de dikkate aldığımızda bu sözün ayrıca paradoksal olduğu göze çarpmaktadır. Zira görsel unsurlarda olduğu üzere bir yandan Batılılaşma ve modernleşme süreçlerine sahip çıkarak Batı gibi olmaya çalışıp bir yandan da Batı'yı emperyalist olarak nitelemek çelişkilidir. Sembolik uzamı olan “19:23 Mesajı” ve akabinde “Başkan Erdoğan, ‘Türkiye Yüzyılı’nı 19.23’te verdiği mesajla başlattı” ifadesi ise bir magazinelleştirme örneğidir. Resmîyette de cumhurbaşkanı olarak belirtilen Erdoğan için “başkan” ifadesinin kullanılması hem popülist hem de magazinelleştirme bir yaklaşımdır. Gazetenin Erdoğan için kullandığı “başkan” ifadesi bazı kesimler tarafından rejim sorunu olarak tanımlanan başkanlık veya yeni cumhurbaşkanlığı sistemi tartışmalarına karşı güçlü bir söylem oluşturmaktadır. “Şanla Şerefle Gururla” manşeti ve “Başkomutan’a Çımarıva Selami¹⁵”, “Tarihe Geçecek Tören”, “En İyi Kortejde” şeklindeki alt başlıkları ile haber metinlerin içinde birçok kez tekrarlanan “nefes kesti”, “şov”, “akın”, “coşku doruğa çıktı”, “ebedi istirahatgâh” ifadeleri de popülizm ve magazinelleştirme içeren diğer unsurlardır. Akşam gazetesinin iktidarı destekleyen bir dil kullanmasının yanında Cumhuriyet'in kurucu değerlerini de sahiplendiği görülmektedir.

Hürriyet Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 10. Hürriyet Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

¹⁴ Bu görseli merkez sol/laik gazeteler tasnif grubunda yer alan Sözcü gazetesi de kullanmıştır.

¹⁵ Savaş gemilerinde tüm askerî personelin küpeşte boyunca belirli aralıklarla dizilerek ve şapka çıkararak saygı gösterme, karşılama, uğurlama amacıyla verdiği selamlama (Türk Dil Kurumu, 2005, s. 335).

Hürriyet Gazetesinin tam sayfa olarak verdiği kutlama haberlerinde birçok görsel unsur kullandığı görülmektedir. Gazete logosunun hemen yanında Atatürk'ün bir tören sırasında çekildiği izlenimi veren resmî kıyafetli bir fotoğrafına yer verilmiştir. Logonun altında elinde Türk bayrağını sallayan bir kız çocuğunun fotoğrafı konumlandırılmıştır. Küçük kız çocuğunun olduğu fotoğrafa ayrıca bir savaş uçağı yerleştirildiği görülmektedir. Bu görselin hemen altında sayfanın ortasına gelen kısımdaki fotoğrafta Anıtkabir ve merdivenlerinde ellerinde bayraklarıyla büyük bir kalabalık yer almaktadır. Anıtkabir olan fotoğrafın sol alt köşesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın iki fotoğrafı alt alta yerleştirilmiştir. Erdoğan'ın ileriye doğru bakan üstteki fotoğrafının bir konuşma esnasında çekildiği izlenimini vermektedir. Alttaki ikinci fotoğraf ise Erdoğan'ın İstanbul Boğazı'ndaki donanmanın tören geçişini selamlarken çekilmiştir. Birçok detayı bir arada bulunduran bu fotoğrafta donanmayı selamlayan Erdoğan'ın yanı sıra fonda güneş ışıklarının yansıyor parlattığı İstanbul Boğazı üzerindeki TCG Anadolu gemisi ve Erdoğan'ın birkaç adım arkasında donanmayı selamlayan bir komutan yer almaktadır. İkinci fotoğrafın sağ tarafında ise CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Devlet Bahçeli'nin fotoğraflarına yer verilmiştir. Gazetenin sağ tarafında kalan üçte birlik sütununda küçük kareler hâlinde ülkenin farklı yerlerinden görüntüler eklenmiştir. Atatürk'ün fotoğrafının hemen altında bir kalabalık önünde ellerinde Türk bayrağı bulunan iki genç kızın yer aldığı görsel bulunmaktadır. Bu fotoğrafın altında ise Nevşehir, Kapadokya'da çekilen fotoğrafta Türk bayrağı ve Atatürk posterleriyle süslenmiş sıcak hava balonunun havalanırken görüntüsü, hemen yanında İstanbul Boğazı'nda yapılan ışık gösterisi sırasında gökyüzüne yansıtılan ay ve yıldızın olduğu bir kare bulunmaktadır. Bu iki fotoğrafın altında Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nde Türk bayraklarıyla süslenmiş TOGG otomobillerinden oluşan konvoydan bir görüntü kullanılmıştır. Ayrıca kutlamalar katılan Türkan Şoray ve Ata Demire ile İrem Derici'nin konser sırasında çekilmiş fotoğraflarının yanında Antalya'da gerçekleştirilen kutlamalarda gökyüzüne Atatürk'ün Büyük Taarruz günü Afyon Kocatepe'de yürürken çekilen meşhur fotoğrafının yansıtıldığı ışık gösterisine yer verilmiştir. Sayfanın en altında ise donanmanın İstanbul Boğazı'ndaki geçişi sırasında farklı bir perspektiften çekilen fotoğrafı yer almaktadır.

Gazetenin yazılı unsurlarına bakıldığında, sayfanın üst tarafında ülke genelinde yapılan kutlamalara işaret ederek “Cumhuriyetimizin 100'üncü Yılımı Coşkuyla Kutladık” üst başlığının arkasından “Bu Ne Güzellik” şeklinde manşete taşındığı görülmektedir. Haberlerin aktarılış biçiminden, ülke genelinde yapılan etkinliklerin ortak noktası Türkiye ile Atatürk'ün sevgi, minnet ve saygıyla anılmasıdır. Sayfanın alt kısmında “Cumhuriyet Bizim İçin İlham Kaynağıdır” başlığıyla Erdoğan'ın katıldığı tören ve yaptığı konuşma aktarılmaktadır. Konuşmada geçen “gazi”, “Türkiye Yüzyılı”, “köklü birikim”, “şanlı mazi”, “kimsesizlerin kimsesi” gibi ifadeler öne çıkarılmıştır. Bunların dışında sanat dünyasından Türkan Şoray, Ata Demire ve İrem Derici'nin cumhuriyet kutlamalarına katıldıkları belirtilmektedir. Gazetede görsel unsurlar cumhuriyet kutlamalarının tüm ülkede coşkuyla kutlandığı ve iktidarın buna dâhil olduğu mesajı verirken yazılı unsurlardaki eğilimin hükümeti destekleyen milliyetçi söylem üzerinden şekillendiği görülmektedir.

Hürriyet Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Türk basınında “amiral gemisi” olarak adlandırılan Hürriyet Gazetesinin Cumhuriyet'in 100. yıl kutlamalarını tam sayfadan verdiği görülmektedir. Bu durum gazetenin konuya verdiği önemi göstermektedir. Sayfanın üst başında konumlandırılan Atatürk fotoğrafı iki açıdan önemli mesaj vermektedir. İlki, cumhuriyet ile ilgili haberlerde önceliğin Atatürk'e verilmesi gazetenin Atatürkçü/Kemalist bir anlayışa daha yakın olduğuna işaret etmektedir. İkincisi ve daha önemlisi ise seçilen Atatürk fotoğrafının nitelikleridir. Atatürk'ün ileriye/hafiften gökyüzüne doğru bakması gelişme ve ilerleme vizyonunun, frak giyiyor olması Batıcı/modern anlayışının yansımasıdır. Görseller arasına iliştilen savaş uçağının net bir mesaj verdiği söylenemez. Elinde Türk bayrağı taşıyan küçük kız çocuğu¹⁶ ve genç kızlar ile verilen mesaj nettir. Öncelikle toplumun ortalama genetik özelliklerinin dışında olmasına rağmen temsilen sarı saçlı ve açık tenli bir kız çocuğunun seçilmiş olması doğrudan Batı'ya öykünen bir anlayışın sonucudur. Burada kullanılan “Bu Ne Güzellik” şeklindeki manşet, fotoğraftaki kız çocuğuna nispetle Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderme yapmaktadır. Diğer yandan, altında “Ankara'da vatandaşlar” olarak verilen ve gülen genç kızların olduğu ikinci fotoğraf ise

¹⁶ Bu görseli merkez sağ/liberal tasnif grubu içinde Sabah gazetesi de kullanmıştır.

Cumhuriyet'in baskın bir şekilde kadın hakları üzerinden sunulmasının tipik bir tezahürüdür. Sayfanın ortasında konumlandırılan Anıtkabir fotoğrafıyla Atatürkçü/Kemalist anlayış pekiştirilmiştir. Fotoğraftaki ellerinde Türk bayrağı bulunan kalabalık ile bu anlayışın toplum tarafından sahiplenildiği mesajı vermektedir. Türkiye'nin farklı yerlerinden kutlamalar dair görüntülerin yanında Erdoğan'ın kutlamalar esnasında çekilen fotoğrafları ve donanmanın İstanbul Boğazı'nda yaptığı geçit törenindeki görüntüsüne yer verilerek iktidar da genel çerçevenin içine dâhil edilmiştir. Burada dikkat çeken şey, görsel unsurların popülist ve magazin el bir çerçeveye aktarılmasıdır. Bu durum yazılı unsurlarla birleştiğinde daha bir netlik kazanmaktadır. İstanbul Boğazı'nda dronlarla yapılan gösteri ve ışık şovları, Antalya'da gösteri uçuşu yapan savaş uçakları, milli okçu Mete Gazoz'un kutlamalara katılması, İzmir'de lise öğrencilerinin vals dansı performansı, Bingöl'de dağ tırmanışı, İstanbul'da "100. Yıl cumhuriyet Kadınları Koşusu" ve Yalova'da dalgıçların su altında yaptıkları bayrak gösteriler bu duruma örnektir. Gazetenin kullandığı yazılı unsurlara bakıldığında cumhuriyet için yapılan tören ve kutlamaları tanımlarken "coşku" ve "akın" sözcüklerinin öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca bayrak sözcüğünün sık kullanıldığı ve birliktelik görüntüsünün ortaya çıktığının altı çizilerek bu görüntünün Türk halkının dünyaya mesaj verışı şeklinde yorumlanmıştır. Genel olarak Atatürk ismi kullanılıyorsa da Erdoğan'ın dilinden Atatürk'e ithafen aktarılan "Gazi" sözcüğü dikkat çekmektedir. Hürriyet gazetesi Atatürkçü/Kemalist bir çerçeve çizerek ülkenin belirli bir kesimini öne çıkarmakla kalmayıp iktidarı da bu çerçevenin içine dâhil etmiştir. Diğer taraftan gazetede kullanılan görseller ve metinler üzerinden haberin magazinelleştirildiği, milliyetçi söylem ve bayrak görüntüleri üzerinden de popülist bir dil oluşturulduğu görülmektedir.

Milliyet Gazetesi Söylem Analizi

Şekil 11. Milliyet Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Milliyet Gazetesi kutlama haberlerini bol görsel ve tam sayfa olarak vermiştir. Haberlerde kullanılan görsel unsurları bakıldığında, en başta sayfanın sağ üst köşesinde Atatürk'ün yan profilden gökyüzüne doğru bakan bir fotoğrafı bulunmaktadır. Gazete logosunun altından başlayarak sayfanın neredeyse yarısını kaplayacak şekilde konumlandırılmış bir Anıtkabir fotoğrafı kullanılmıştır. Merdivenlerinde ellerinde Türk bayraklarıyla kalabalık bir vatandaş topluluğu görülen Anıtkabir'in üst kısmına üç adet gösteri uçağı yerleştirilmiştir. Ayrıca bu fotoğrafa İzmir ve Antalya'daki etkinliklerden çekilerek iştirilmiş iki çocuk görseli bulunmaktadır. İzmir'de çekilen fotoğrafta zeybek oynayan bir erkek çocuk, Antalya'da çekilen fotoğrafta ise Atatürk baskılı tişörtü ve elinde Türk bayrağıyla bir kız çocuğu yer almaktadır. Sayfanın orta kısmının hemen altında sol tarafta havadan çekilmiş fotoğrafta İstanbul Boğazı ve geçit töreninde bulunan donanmayla birlikte İstanbul'un her iki yakasının birçok detayı bulunmaktadır. Bu görselin sağında ise tören konuşması sırasında çekilen fotoğrafta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan görülmektedir. Gazetenin sol alt

kısımında İstanbul'daki etkinliklerden iki kare kullanılmıştır. İlk karede İstanbul Boğazı'nda yapılan ışık gösterisine, ikinci karede ise Atatürk'ün anmak üzere Dolmabahçe Sarayı'na gelen kalabalığa yer verilmiştir. Sayfanın en alt kısmının sağ tarafında bulunan görselde ellerinde Türk bayrakları ve üzerinde Cumhuriyet'in 100. yılı için oluşturulan logo ile Atatürk imzası bulunan kırmızı tişörtleriyle gösteri yürüyüşü yapan çocuklar yer almaktadır.

Yazılı unsurlara bakıldığında, manşetin “*Halkın Bayramı*” şeklinde verildiği görülmektedir. Spotta, cumhuriyet'in 100. yılının başta Anıtkabir ve Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk'ün anıldığı, hava, kara ve denizde yapılan etkinliklerin gurur kaynağı olduğu belirtilmektedir. “*Çok yaşa Cumhuriyet*” ve “*Yer gök kırmızı beyaz*” başlıklarının atıldığı haberin detayında ise kutlamaların tüm Türkiye’de büyük bir heyecanla gerçekleştiği, vatandaşların ellerinde bayraklarla alanlara akın ettiği, Atatürk'ün vefat ettiği Dolmabahçe Sarayı ve Anıtkabir vatandaşların yoğun ilgisine mazhar olduğu aktarılmaktadır. Haberde ayrıca donanmanın “*TCG Anadolu önderliğinde 100 gemi*” ile İstanbul Boğazı'nda “*Cumhurbaşkanı Erdoğan ve komuta kademesini*” selamlaması, donanmanın yaptığı geçit törenine “*Solo Türk ile gösteri uçaklarının eşlik etmesi*” ve akşam *saatlerinde “ülkenin dört bir yanında düzenlenen fener alayları*” yer almaktadır. “*Cumhuriyet Göz Kamaştırıyor*” başlıklı haberde, Erdoğan'ın Ankara'da yapılan törenlerin ardından İstanbul'a geçerek katıldığı etkinlikte yaptığı konuşmadan bölümler aktarılmaktadır. Gazetenin Atatürk ve Türkiye'yi öne çıkaran söyleminin yanında iktidarın icraatçısı olduğu kutlamalardan övgüyle bahsettiği görülmektedir.

Milliyet Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Şekil 12. Sabah Gazetesi 30 Ekim 2023 tarihli nüshasının birinci sayfası

Milliyet gazetesi de Cumhuriyet'in 100. yılı ile ilgili haberleri tam sayfa vermesi konuya verdiği önemi göstermektedir. Aynı tasnif grubu içindeki Hürriyet ile benzer mesaj çerçevesinin uyguladığı görülmektedir. Örneğin sayfanın en üstünde gökyüzüne doğru bakan Atatürk portresi ve sayfanın neredeyse yarısını kaplayan Anıtkabir fotoğrafının tercih edilmesi Atatürkçü/Kemalist mesajın etkisini arttırmaktadır. Görselin alt tarafına zeybek oynayan bir erkek çocuk ile elinde Türk bayrağı tutan ve giysisinde Atatürk imzası olan bir kız çocuğuna fotoğraflarıyla Kemalizm, “*kültürel gelenek*” ve gelecek sentezlenmek istenmiştir. İstanbul Boğazı'nda donanmanın yaptığı geçit töreninden TCG Anadolu'yu öne çıkarılması ve hemen yanında yer alan Erdoğan'ın bir konuşma esnasındaki ellerini yumruk yapmış fotoğrafı¹⁷ güçlü ve kararlı devlete işaret etmektedir. Erdoğan'ın yanında eşi Emine Erdoğan ve önünde cumhurbaşkanlığı forsu bu mesajı pekiştirmektedir. Gazetenin alt kısmında yer

¹⁷ Bu görseli tasnifte merkez sağ/liberal grubu içinde yer alan Sabah gazetesi de kullanmıştır.

verdiği havai fişek gösterisi, Dolmabahçe Sarayı’nda Atatürk’ü anmaya gelenlerin görüntüsü ve Cumhuriyet’in 100. yılı için tasarlanan logonun yer aldığı giysileriyle törene katılan çocukların olduğu görseller kurgulanan coşku söylemini pekiştirmektedir. “*Halkın Bayramı*”, “*Çok Yaşa Cumhuriyet*”, “*Yer Gök Kırmızı Beyaz*”, “*Cumhuriyet Göz Kamaştırıyor*” başlıklarına ek olarak Erdoğan’ın konuşmalarından öne çıkarılan kesitler, ordu ve bayrak eksenli milliyetçi vurgular ile Atatürk ve mevcut iktidarı içine alan söylemin popülist olduğu görülmektedir.

Sabah Gazetesi Söylem Analizi

Sabah’ın Cumhuriyet kutlamalarına yaklaşık yarım sayfa ayırdığı görülmektedir. Konuyla ilgili görsel unsur olarak gazete logosunun hemen yanına konumlandırılan şarkıcı Funda Arar’ın konserinden bir kare kullanılmıştır. Bu görselin altında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın bir konuşma esnasında çekilen fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğrafta iki detay öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, Erdoğan’ın konuşma sırasında ellerini yumruk yapmış halde kararlı bakışları, ikincisi ise bu sırada Erdoğan’ın yanında yer alan eşi Emine Erdoğan’dır. Bu görsel unsurun hemen altına ise, cumhuriyet kutlamaları kapsamında akşam saatlerinde İstanbul Boğazı’nda yapılan havai fişek ve ışık gösterisinden iki kare konumlandırılmıştır. Havai fişek gösterisi ışıklandırılmış 15 Temmuz Şehitler Köprüsü’yle birlikte verilirken İstanbul silueti eşliğinde yapılan ışık gösterisinde ise gökyüzüne şahlanan at sırtındaki Atatürk görseli ve ay yıldız yansıtıldığı görülmektedir. Bu görsellerin altına İstanbul Boğazı’nda geçit töreninde bulunan ve savaş uçağı iliştilmiş donanmanın fotoğrafı yer almaktadır. Donanmanın yer aldığı fotoğrafın altında Türkiye’nin farklı illerinden yapılan kutlamalardan birkaç kare yerleştirilmiştir. Bunlardan ilki, İstanbul’daki kutlamalar katılan vatandaşlar, ikincisi Kocaeli’de denizin yüzeyinde açılan büyük bir Türk bayrağı, üçüncüsü merdivenlerinde büyük bir kalabalık bulunan Anıtkabir, dördüncüsü ise Eskişehir’de ellerinde bayraklarla kutlamalara katılan vatandaşlar yer almaktadır. Bu çoklu fotoğrafa, elindeki Türk bayrağını sallayan sarışın ve güneş gözlüğü takan bir kız çocuğu iliştilmiştir. En altta, Bakü’nün sembol binalarından Haydar Aliyev Kültür Merkezi’ne Türk bayrağının yansıtılması sırasında çekilen fotoğrafı yer almaktadır.

Gazetenin konuyla ilgili sözlü unsurlarına bakıldığında, şarkıcı Funda Arar’ın Cumhuriyet’in 100. yılı için Kıbrıs’ta verdiği konser, Arar’ın “*Yarınlarımızı Çocuklara Emanet*” ifadesinin başlığa çekilerek haberleştirilmiştir. Bu haberin hemen altında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “*Emperyalist Güçler Türkiye’yi Durduramaz*” sözlerinin manşetten verdiği görülmektedir. Spotta Erdoğan’ın Cumhuriyet’in 100. yılı nedeniyle “*millet olarak duyulan gurur ve heyecan*” ile “*Türkiye Yüzyılı*” sözleri öne çıkarılmıştır. Erdoğan’ın İstanbul’da yaptığı konuşma, “*İstanbul’daki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaların Vahdettin Köşkü’nde izleyen Başkan Erdoğan, 100. Yıl özel hitabında dünyaya önemli mesajlar verdi*” şeklinde özetlenmiş ve haberin detayında Erdoğan’ın konuşmasından “*binlerce yıllık devlet geleneği*”, “*zengin ve köklü birikim*”, “*kimsesizlerin kimsesi*” gibi ifadeleri öne çıkarılmıştır. Ayrıca gazetede konuyla ilgili haber metinde kullanılan dile ait iki ifade dikkat çekmektedir. İlki, gazetenin cumhurbaşkanını “*Başkan Erdoğan*” şeklindeki sunumu, ikincisi ise Erdoğan’ın Atatürk’e ithafen söylediği “*Gazi*” şeklindeki ifadenin aynıyla aktarılmasıdır. Gazetenin kullandığı dile bakıldığında askeri detayları, Atatürk’ü ve Türkiye vurgularını öne çıkararak hükümeti destekleyici bir nitelik taşıdığı görülmektedir.

Sabah Gazetesi Eleştirel Söylem Analizi

Sabah gazetesinin ilk sayfanın kabaca yarısını Cumhuriyet’in 100. yılı haberlerine ayırdığı görülmektedir. Kutlamalar kapsamında bir sanatçının verdiği konseri haberleştirilmesi ve bunda görsel kullanılması haberin magazinelleştirildiğini göstermektedir. Recep Tayyip Erdoğan’ın bir konuşması sırasında kararlı bakışları ve ellerini yumruk yapmış vaziyetteki çekilen fotoğrafı¹⁸ güçlü iktidar ve devlet mesajı taşımaktadır. Fotoğrafta eşi Emine Erdoğan’ın da bulunması bu mesajı pekiştirmektedir. Kullanılan diğer görseller arasında İstanbul Boğazı’nda donanmanın yaptığı geçit töreni ve ona iliştilmiş savaş uçağının olması güçlü ordu anlamına gelmektedir. Donanmanın olduğu fotoğrafın savaş gemilerini içine alacak şekilde derin perspektifi ve metalik renk filtresi bu anlamı güçlendirmektedir. Elinde Türk bayrağı olan ama görüntüsü itibariyle ülkenin ortalama genetik

¹⁸ Bu görseli tasnifte merkez sağ/liberal grubu içinde yer alan Milliyet gazetesi de kullanmıştır.

özelliklerinden ziyade Batı ile daha uyumlu olan sarı saçlı ve açık tenli kız çocuğu¹⁹ fotoğrafının sadece cumhuriyet-çocuk-gelecek ilişkilendirmesi yapmadığı açıktır. Anıtkabir başta olmak üzere Türkiye'nin farklı yerlerindeki kutlamalara ait kullanılan görseller, Cumhuriyet'in 100. yıl etkinliklerinin tüm ülkede mesajı taşımaktadır. “Çok güzelsin Türkiyem”, “nefes kesti”, “akın etti” gibi dilsel tercihler haberin sunumunu magazinleştirmektedir. Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasından verilen kesitlerin “Emperyalist Güçler Türkiye'yi Durduramaz” ve “Dertlere Derman Milletiz” ifadelerini başlık olarak kullanılması iktidar desteğini göstermektedir. Fakat asıl destek açısından dikkat çeken detay, Erdoğan için “başkan” ifadesinin kullanılmasıdır. İsimden ziyade değil işleyiş itibarıyla süren bir tartışma olan başkanlık ya da yeni cumhurbaşkanlığı sistemi bu söylemle geride bırakılmaya çalışılmaktadır. Aynı tasnif grubunda olan Akşam gazetesinin de bu propagandist söylemi kullanması tasnif grubu açısından değerlendirilmesi gereken bir detaydır. Sonuç itibarıyla Sabah gazetesinin mevcut iktidarı destekleyen magazin bir dil kullandığı görülmektedir.

Haber Metinlerinin Sözcük Kullanımlarına Dair İçerik Analizi

Bu bölümde, çalışmada kullanılan gazetelerde yer verilen haber metinlerinin içerik analizi yapılmıştır. Yapılan analizlerde, sosyal bilim araştırmalarında kullanılan verileri grafik ve tablo gibi görsel veriler hazırlamaya yarayan MAXQDA programından yararlanılmıştır. Bunun için ilk önce haber metinlerinde kullanılan sözcüklerin sayısal verileri tespit edilerek ilk bölümde yapılan tasnifler arasında bir bağlantı ve/veya farklılık olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Tüm gazete metinlerinin sözcük frekansı

Çalışmaya Dâhil Edilen Tüm Gazetelerin Sözcük Frekansı					
S. No	Sözcük	Kullanım Sıklığı	S. No	Sözcük	Kullanım Sıklığı
1	cumhuriyet	112	24	tarih	10
2	türkiye	38	25	vahdettin	10
3	atatürk	27	26	yeni	10
4	erdogan ^{II}	27	27	vatandaş	9
5	boğaz ^I	24	28	gazi	8
6	istanbul	23	29	halk	8
7	coşku	22	30	ülke	8
8	gemi	21	31	akın	7
9	yüzyıl	21	32	ankara	7
10	geçit	19	33	deniz	7
11	türk	19	34	güç	7
12	tören	17	35	konvoy	7
13	anıtkabir	17	36	mustafa kemal	7
14	büyük	14	37	uçak	7
15	gösteri	13	38	başkan ^{IV}	6
16	selamlama	13	39	devlet	6
17	cumhurbaşkanı ^{III}	13	40	donanma	6
18	dünya	12	41	devrim	5
19	bayrak	12	42	laik	5
20	millet	11	43	yssk ^V	5
21	değer	10	44	tcg ^{VI}	4
22	köşk	10	45	yurttaş	4
23	kutlama	10			

Yukarıdaki tabloda çalışmaya dâhil edilen gazetelerin Cumhuriyet'in 100. Yılı ile ilgili ilk sayfa

¹⁹ Bu görseli merkez sağ/liberal tasnif grubu içinde yer alan Hürriyet gazetesi de kullanmıştır

haberlerinde kullandığı sözcük frekansı görülmektedir. Bu aşamada farklı tasnif gruplarındaki gazetelerin seçtiği kelimelerin niteliği, benzerliği, karşıtlığı ve tasnife uygunluğu üzerinde durularak seçimlerin bir arka planının olup olmadığı gösterilmek istenmiştir. Tabloya göre tüm gazetelerde en fazla kullanılan ilk beş sözcük sırasıyla cumhuriyet, Türkiye, Atatürk, Boğaz ve Erdoğan'dır²⁰. Kullanılan sözcüklere genel olarak bakıldığında, gazetelerde kullanılan dilde cumhuriyet ile bir bütünleşme ve içselleştirme görülmektedir. Bu durumu Cumhuriyet'in kuruluş ide(oloji)sinin bir başarısı olarak yorumlamak da mümkündür.

Şekil 13. Tüm gazete metinlerinin kelime bulutu

Kullanım sıklığı açısından yukarıdaki tabloya ilk kırk beş kelime eklenmiştir. Şekil 13'te bu sözcükler kelime bulutu hâlinde görülmektedir. Kelime bulutundaki sözcüklerin boyutları kullanım sıklığıyla doğru orantılıdır. Buna göre cumhuriyet kelimesinin tüm tasnif grupları tarafından son derece sık kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda gazetelerin cumhuriyet kavramı etrafında bulunduğu ve cumhuriyeti içselleştirip desteklediği şeklinde yorumlamak mümkündür.

Diğer taraftan çalışmanın başında yapılan tasnife göre sözcük seçimi dağılımı yukarıdaki yorumun bu kadar net olmadığını göstermektedir. Buna göre Tablo 3'e baktığımızda üç farklı durum ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, gazetelerin sözcük seçimindeki bariz farklılıklardır. İkincisi, aynı şeyi anlatmak için seçilen eş anlamlı sözcüklerde anlam derinliği açısından tasnife uygun düşen literatüre yöneldikleri görülmektedir. Üçüncüsü ise, aynı ve/veya benzer sözcükler seçildiğinde kullanım sıklığının farklılaşmasıdır.

Tablo 3. Gazetelerin tasnife göre sözcük frekansı

²⁰ Tablodaki üst sayılar: ^I “İstanbul Boğazı” yer yer tam hâliyle ama çoğunlukla “Boğaz” şeklinde kullanılmıştır.

^{II} Recep Tayyip Erdoğan ismi metin içinde kullanıldığında genel olarak “Erdoğan” şeklinde kullanılmakla birlikte bazı yerlerde “Tayyip Erdoğan”, bir tek gazetede ise (Millî Gazete) “Recep Tayyip Erdoğan” şeklinde yazılmıştır.

^{III} Gazetelerin çoğunluğu Recep Tayyip Erdoğan için “cumhurbaşkanı” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir.

^{IV} Recep Tayyip Erdoğan için Sabah gazetesi yalnızca “başkan”, Akşam gazetesi “başkan” ve “başkomutan”, Yeni Akit ise “başkan”, “başkomutan” ve “cumhurbaşkanı” ifadelerini birlikte kullanmıştır.

^V “yssk”, Yavuz Sultan Selim Köprüsü'nün kısaltmasıdır.

^{VI} “teç”, Türkiye Cumhuriyeti Gemileri'nin kısaltmasıdır.

Sol/Laik Gazeteler Sözcük Frekansı			Sağ/Muhafazakâr Gazeteler Sözcük Frekansı		Merkez Sağ/Liberal Gazeteler Sözcük Frekansı	
S. No	Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık	Sözcük	Sıklık
1	cumhuriyet	45	cumhuriyet	28	cumhuriyet	39
2	atatürk	17	kutlama	15	türkiye	20
3	coşku	10	türkiye	15	kutlama	16
4	kutlama	9	erdoğan	11	boğaz	14
5	anıt kabir	8	yüzyıl	10	istanbul	13
6	millet	7	gemi	9	gemi	12
7	değer	7	yeni	9	gösteri	11
8	türk	6	geçit	7	türk	9
9	tören	6	boğaz	6	vatandaş	9
10	büyük	6	cumhurbaşkanı	6	erdoğan	8
11	istanbul	5	konvoy	6	yüzyıl	8
12	erdoğan	5	coşku	4	geçit	8
13	halk	5	anıt kabir	4	coşku	8
14	devrim	5	türk	4	tören	8
15	boğaz	4	istanbul	4	bayrak	8
16	mustafa kemal	4	dünya	4	gazi	8
17	geçit	4	uçak	4	atatürk	7
18	vahdettin	4	atatürk	3	selamlama	7
19	yurttaş	4	tören	3	deniz	7
20	köşk	4	büyük	3	akın	7
21	türkiye	3	tarih	3	donanma	6
22	yüzyıl	3	selamlama	3	dünya	5
23	bayrak	3	devlet	3	büyük	5
24	cumhurbaşkanı	3	ülke	3	ülke	5
25	ankara	3	alkış	3	güç	5
26	dünya	3	laik	3	anıt kabir	4
27	tarih	3	millet	2	tarih	4
28	selamlama	3	değer	2	vahdettin	4
29	chp	3	vahdettin	2	köşk	4
30	düşman	3	köşk	2	başkan	4

Tabloya göre “cumhuriyet” sözcüğü tüm gazetelerde en çok kullanılan sözcük olmakla birlikte sol/laik gazeteler daha fazla tercih etmiştir. İkinci sırada merkez sağ, üçüncü sırada sağ/muhafazakâr gazeteler yer almıştır. Sadece bu tercih sıralaması bile kendi içinde anlamlıdır fakat tercih edilen diğer sözcüklere bakıldığında görüntü daha da netleşmektedir. Bu bağlamda kullanım sıklığı açısından tercih edilen ikinci sözcükler sol/laik gazetelerde “Atatürk”, sağ/muhafazakâr gazetelerde “kutlama”, merkez sağ gazetelerde “Türkiye” şeklindedir. Atatürk sözcüğü sağ/muhafazakâr gazetelerde on sekizinci, merkez sağ gazetelerde on yedinci sıradadır. “Türkiye” sözcüğü sol/laik gazetelerde on yedinci, “kutlama” ise dördüncü sıradadır. Sol/laik gazetelerin en çok tercih ettiği üçüncü sözcük “coşku” iken, sağ/muhafazakâr gazetelerde “Türkiye”, merkez sağ gazetelerde “kutlama” sözcüğü

üçüncü sırada yer almaktadır. Sağ/muhafazakâr gazetelerin dördüncü en fazla tercih ettiği sözcük “Erdoğan”, merkez sağ gazetelerin ise “Boğaz” olmuştur. Sol/laik gazetelerin kullanım sıklığına göre “Erdoğan” sözcüğü on ikinci sırada, merkez sağ gazetelerde ise yedinci sıradadır. Sol/laik gazetelerin en fazla kullandığı beşinci sözcük olan “Anıtkabir” sağ/muhafazakâr gazetelerde on üçüncü, merkez sağ gazetelerde yirmi altıncı sıradadır. Buradaki ilk beş sözcük karşılaştırması sonucunda sol/laik gazetelerin cumhuriyet ile birlikte Atatürk’ü öne çıkardığını ve özdeşleştirdiğini söylemek mümkündür. Ayrışmalar olsa da nispeten birbirine yakın görünen sağ/muhafazakâr ve merkez sağ gazetelerin tercihleri ise cumhuriyet ile Türkiye’yi özdeşleştirdiği şeklinde yorumlanabilir.

En çok kullanılan ilk otuz sözcük daha detaylı incelendiğinde her bir tasnifte yer alan gazete gruplarının diğer tasnif gruplarının kullanmadığı ve/veya çok az sayıda kullandığı (Tablo 4) gibi iki tasnif grubunun kullanma tercihinde bulunup tek tasnif grubunun böyle bir tercihte bulunmadığı (Tablo 5) sözcükler olduğu görülmektedir. Tablo 4’te görüldüğü üzere sol/laik gazetelerin tercih ettiği “devrim”, “halk”, “Mustafa Kemal”, “yurttaş”, “CHP”, “düşman” sözcüklerinin sağ/muhafazakâr ve merkez sağ/liberal gazetelerde yer verilmemiştir. Sağ/muhafazakâr gazetelerin tercih ettiği “yeni”, “konvoy”, “devlet”, “alkış”, “laik” sözcükleri sol/laik ve merkez sağ gazetelerin tercih ettiği ilk otuz sözcük arasında yer almamaktadır. Merkez sağ gazetelerin tercih ettiği “vatandaş”, “gazi”, “deniz”, “akın”, “donanma”, “başkan” sözcüklerine ise sol/laik ve sağ/muhafazakâr gazetelerde yer verilmemiştir.

Tablo 4. Tekil kullanılan sözcükler

	Sol/Laik Gazeteler	Sağ/Muhafazakar Gazeteler	Merkez Sağ/Liberal Gazeteler
Tekli Kullanılan sözcükler	halk	yeni	gösteri
	devrim	konvoy	vatandaş
	mustafa kemal	uçak	gazi
	yurttaş	devlet	deniz
	ankara	alkış	akın
	chp	laik	donanma
	düşman		güç
			başkan

Tablo 5’te en az iki tasnif grubunun ortak kullanımında bulunduğu sözcükler görülmektedir (Tablo 5). Buna göre sol/laik gazeteler ve sağ sağ/muhafazakâr gazeteler “millet”, “değer”, “cumhurbaşkanı” sözcüklerini kullanırken merkez sağ gazeteler bu sözcükleri tercih etmemiştir. Sağ/muhafazakâr ve merkez sağ gazetelerin kullanıp sol/laik gazetelerin kullanmadığı sözcükler “ülke” ve “gemi” şeklindedir. Sağ/muhafazakâr gazetelerin en fazla kullandığı ilk otuz sözcük arasında yer almayan “bayrak” sözcüğü ise sol/laik ve merkez sağ gazetelerin ortak kullandığı tek sözcüktür.

Tablo 5. İkili Ortak Kullanılan Sözcükler

	Sol/Laik Gazeteler	Sağ/Muhafazakar Gazeteler	Merkez Sağ/Liberal Gazeteler
İkili Ortak Kullanılan Sözcükler	millet	millet	
	değer	değer	
	cumhurbaşkanı	cumhurbaşkanı	
		ülke	ülke
		gemi	gemi
	bayrak		bayrak

Bu analizde dikkat çeken birkaç detay öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, sol/laik gazetelerin tercih edip diğer iki tasnif grubunun kullanmadığı sözcüklerin doğrudan sol/laik/sosyalist literatürle örtüşmesidir. Dolayısıyla söz konusu gazetelerin haberlerini sağ/muhafazakâr olarak tanımlanan mevcut iktidara karşı oluşturduğunu ve bu yönüyle muhalif bir söylem kullandıklarını söylemek mümkündür. Sağ/muhafazakâr gazetelerin diğer tasnif gruplarından farklı olarak kullandığı sözcükler için bağlam dışında söylenebilecek şey, mevcut iktidara yönelik herhangi bir olumsuz izleğe sahip olmamalarıdır. Mevcut iktidarı destekleyen konularından hareketle zorlama bir yorumla devlet merkezli bir anlayışın yansıtıldığı savunulabilir. Merkez sağ/liberal gazetelerin diğer tasnif gruplarından farklı olarak kullandığı sözcüklere bakıldığında ise doğrudan popüler kültür ile ilişkili olduğu görülmektedir. Toplumsal açıdan bugünün etkiye ve görseleliğe dayalı anlayışını yansıtan “gösteri”, “akın” ve “güç” sözcükleri, mevcut iktidarın Mustafa Kemal Atatürk’ü anarken kullandığı “gazi” sözcüğü ve ayrıca Recep Tayyip Erdoğan için cumhurbaşkanı yerine “başkan” sözcüğünün tercih edilmesi popüler kültüre yönelik kullanıma örnektir. Tasnif gruplarının ikili ortak kullanımlarında ise dikkat çeken en önemli sol/laik gazetelerin “millet” ve “cumhurbaşkanı” sözcüklerini merkez sağ gazetelerin, “bayrak” sözcüğünü ise sağ/muhafazakâr gazetelerin tercih etmemesidir. Bunların dışında her üç tasnif grubunun da kullandığı ortak sözcükler ise haberin aktarılması esnasında bağlama göre anlam kazanan sözcüklerdir.

BULGULAR

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 100. yılının ulusal basında yansımalarına yönelik analiz bulgularının ilk bölümde yapılan tasnifle büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Analiz bulguları aşağıya sıralanmıştır.

Tasnifte sol/laik gazeteler grubunda yer alan gazetelerin genel olarak şovenist, popülist ve ideolojik bir dil kullanarak mevcut iktidara muhalefette bulunduğu görülmektedir. Haberlerde kullanılan görseller, sözcük tercihleri, cümle kurulumları ve bir bütün olarak oluşturulan mesaj Türk soluna²¹ ait ideolojik söylemin uzantısıdır. Siyasi açıdan muhafazakâr olan mevcut iktidarın da büyük oranda temsil ettiği geleneksel ve dindar yapıyı görmezden gelen bu ideolojik bakış, temelinde Batıcı ve modernleşmeci düşüncüyü yerleştirdiği laik, ulusalcı, Atatürkçü ve Kemalist anlayışa sahiptir. Bu anlayışın düştüğü en büyük çelişki, hem Batıcı olarak Batılı uygulamaları bu coğrafyada kurumsallaştırmaya çalışıp hem de Batı’nın kurumsal bir şekilde uyguladığı emperyalizme karşı olduklarını iddia etmeleridir. Sol/laik gazeteler kendi içinde farklılıklar gösterse de konu din ve gelenek olduğunda benzer üstenci tavrı taşınmaktadır. Bu coğrafyanın değerlerini yok sayarak (*halka rağmen halk için*) Aydınlanma ve devrimden bahsetmeleri bu üstenci tavrın tezahürüdür. Örneğin Osmanlı dönemiyle ilgili tüm kullanımlar açıktan veya örtük şekilde ötekileştirme ve aşağılama içermektedir. Yazılı unsurlar oluşturulurken sol literatürden, görsellerin seçiminde sol ideolojinin sembolik karşılıklarından

²¹ Solcu entelektüellerin önde gelen isimlerinden olan Attila İlhan (1925-2005), Türk solunu dünyadaki farklı sol düşünce ve hareketlerden sığ ve uyumsuz şekilde taklit edildiğinden tam olarak ne olduğu belli olmayan bir yapı/durum olarak tanımlamaktadır (İlhan, 2011, s. 7-8). Çalışma, İlhan’ın Hangi Sol adlı eserinde yaptığı eleştirilerin bugün de geçerli olduğunu göstermektedir.

faýdalanılmıştır. Rejim açısından değerlendirildiğinde ise sol/laik gazetelerin ikisinin konuya geniş yer verdiği (*Cumhuriyet*, *Sözcü*), ikisinin ise son derece kısıtlı yer ayırdığı (*Bir Gün*, *Evrensel*) gözlemlenmiştir. Konuya geniş yer ayıran gazetelerde Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin koşulsuz özdeşleştirildiği ve Atatürkçü/Kemalist rejime yönelik negatif ifadeye rastlanmadığı; kısıtlı yer ayıran gazetelerin ise özeleştirisi (*Bir Gün*) ve/veya rejime eleştirisi (*Evrensel*) getirdiği görülmüştür. Diğer yandan konuya geniş yer ayıran gazetelerin haber sunumlarında yoğun biçimde kız çocuğu ve kadın fotoğraflarını kullanması kadın hakları savunusu bağlamında değerlendirilerek teknik açıdan olumlu gibi de gösterilebilir fakat aşırı yorum örnekliliği açısından istismara açıktır.

Tasnifte sağ/muhafazakâr kesimde yer alan gazeteler yapısal olarak dörde ayrılrsa da eğilim olarak ikiye ayrılmaktadır. İlki, farklı siyasi bir partinin yayın organı olması nedeniyle mevcut iktidarı desteklemeyen muhalif sağ/muhafazakâr olan Milli Gazete örneğidir. Milli Gazete konuyu kısa ve yüzeysel ele alarak mesafeli durduğu imajı vermiştir. Zira ne rejim ne de rejimin diğer dinamiklerine dair herhangi bir söylemde bulunmamıştır. İkincisi, bir dini yapılanmanın yayın organı olan kesimdir (*Türkiye*). Türkiye gazetesi konuya uzak durmayıp doğrudan mevcut iktidarı desteklemektedir. Kullanılan yazılı ve görsel unsurlara bakıldığında ise Atatürk'ü yok etmese de pasifize eden bir Türkiye Cumhuriyeti sahiplenildiği görülmektedir. Türkiye gazetesi bu tavrıyla az da olsa rejime yönelik rezervi olduğu izlenimi vermektedir. Üçüncü kesim özel bir girişim olarak hamasi söylemi kullanan Yeni Akit gazetesidir. Yeni Akit'in rejime ve dinamiklerine yönelik sert tutum taşıdığı görülmektedir. Sol/laik kesime karşı her fırsatta gösterdiği radikal karşıt söylemi bu konuda da ortaya koymuştur. Öte yandan mevcut iktidarı da aynı şiddetle destekleyen bir tavır içinde olduğu görülmektedir. Buradan, Yeni Akit'in rejimin laiklikle ilgili tüm unsurlarını arındırılmış bir Türkiye Cumhuriyeti'ni sahiplendiği sonucu çıkmaktadır. Dördüncü kesim yine özel bir girişim olan ve mevcut iktidarın önde gelen destekçilerinden olan Yeni Şafak'tır. Yeni Şafak'ın kullandığı dile bakıldığında rejimin köklerine sessiz kaldığı görülmektedir. Diğer taraftan rejimin sağ/muhafazakâr bir dönüşüme uğratılmış hâlini de ön plana çıkarmaya çalıştığı izlenimi vermektedir. Dolayısıyla Türkiye gazetesinde görüldüğü gibi Atatürk'ü temsil ettiği şeyleri tümüyle yok sayılmadığı fakat pasifleştirildiği bir Türkiye Cumhuriyeti'ni sahiplenmektedir. Sağ/muhafazakâr tasnif grubundaki gazetelerin kullandığı fotoğraflarda sol/laik ve merkez sağ/liberal tasnif gruplarındaki gazetelerden farklı olarak erkek çocuk ön plana çıkarılmıştır. Bu durumu geleneksel anlayışın bir yansıması şeklinde yorumlamak mümkündür. Sağ/muhafazakâr tasnif grubundaki gazetelerden siyasi bir partinin yayın organı haricinde (*Millî Gazete*) üçünün propagandaya varacak seviyede mevcut iktidarı desteklediği görülmüştür.

Tasnifte en dikkat çekici tarafın merkez sağ/liberal kesim olduğu görülmektedir. Zira bu kesim rejimin sol/laik denilen kurucu idesiyle birlikte toplumun sağ/muhafazakâr değerleriyle olduğu kadar kapitalist sistemle de barışıktır. Dolayısıyla hem eklektik hem de pragmatiktir. Çalışma içinde analizi yapılan görsel ve yazılı unsurlar bu durumu açıkça göstermektedir. Merkez sağ/liberal tasnif grubundaki dört gazete de hem Atatürk ve temsil ettiği değerleri savunmakta hem de gelenekçi/sağ/muhafazakâr anlayışa sahip olan iktidarı desteklemektedir. Bu tasnif grubunda yer alan gazetelerin haber kurgularına bakıldığında ise Erdoğan'ın emperyalizmin başarılı olunamayacağına yönelik demeçlerinin dışında Batılı değerler ve modernite ile uyumlu olunmadığına yönelik herhangi bir ize rastlanılmamaktadır. Tüm bunlara ek olarak merkez sağ/liberal gazetelerin ordu, bayrak, devlet gibi milliyetçilikle ilişkilendirilebilecek unsurları öne çıkarmaktadır. Kullanılan görsel ve yazılı unsurlarla haberlerin magazinelleştirildiği ve/veya ordu, bayrak devlet gibi milliyetçilik ile ilgili unsurlar üzerinden popülist bir söylem oluşturulduğu görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılının ve bu konuda ülke genelinde yapılan etkinliklerin ulusal basında nasıl ele alındığına yönelik haberler değerlendirilmiştir. Çalışma için ulusal yayın yapan on iki gazete seçilmiştir. Seçilen gazeteler yayın politikaları ve temsil ettiği düşünsel kesime göre sol/laik, sağ/muhafazakâr ve merkez sağ/liberal (*anaakım medya*) olmak üzere üç grupta tasnif edilmiştir. Yapılan tasnif sonucunda Bir Gün, Cumhuriyet, Evrensel, Sözcü sol/laik; Millî Gazete, Türkiye, Yeni Akit, Yeni Şafak sağ/muhafazakâr; Akşam, Hürriyet, Milliyet ve Sabah merkez sağ/liberal grup içinde yer almıştır.

Çalışmaya dâhil edilen gazetelerin tümü Cumhuriyet'in 100. yılıyla ilgili haberleri birinci sayfadan vermiştir fakat haberlere ayrılan alan farklılık göstermektedir. Merkez sağ gazetelerin tümü bu haberleri tam sayfa; sol/laik ve sağ/muhafazakâr gazetelerin ikişer tanesi tam sayfaya yakın verirken, ikişer tanesi ise oldukça kısıtlı alan ayırmıştır. Dil açısından sol/laik gazeteler sol/laik/sosyalist literatür içeren şovenist dil; sağ/muhafazakâr gazeteler popülist ve nispeten hamasi dil; merkez sağ/liberal gazeteler ise popülizm içerikli magazin dil kullanmıştır. Gazetelerin tasnif gruplarındaki ideolojik konularına uygun dil/söylem kullandıkları görülmüştür.

Rejimle ve Atatürk konusunda sol/laik gazeteler Atatürkçü/Kemalist söylemi Türkiye Cumhuriyeti ile özdeşleştirmektedir. Bu bağlamda geleneğe ve sağ/muhafazakârlığa alan açmamışlardır. Mevcut iktidar, gelenek, din ve Osmanlı'ya dair negatif değerlendirmelerin alt metninde ötekileştirme, aşağılama ve istihza içeren üstenci bir dil kullanılmıştır. Sağ/muhafazakâr gazetelerin ikisi Atatürk'e değinmeden Türkiye Cumhuriyeti; ikisi ise pasifleştirilmiş bir Atatürk figürü içeren Türkiye Cumhuriyeti söylemi kullanmıştır. Merkez sağ/liberal gazeteler ise Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti ağırlıklı bir çerçeve çizerek içine milliyetçi unsurları ekleyen bir söylemi tercih etmiştir. Mevcut iktidar desteği ya da iktidarın cumhuriyet öncesi dönemi sahiplenme söylemini doğrudan aktarmak dışında gelenek, din ve muhafazakârlık ile ilgili olumlu ya da olumsuz herhangi bir değerlendirmede bulunmamışlardır. Bununla birlikte Atatürk ve cumhuriyet eksenli yayınlarının alt metni durdukları yer olan Batıcı ve Kemalist konumu ortaya koymaktadır.

Analizler sol/laik gazetelerin kendisi gibi olmayanları görmezden geldiği, sağ/muhafazakâr gazetelerin pasifize olmuş karşıt görüşleri hoş gördüğü, merkez sağ/liberal gazetelerin ise Atatürkçü anlayış içinde erimiş her türlü görüşü kabul ettiği bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Çalışma bizlere sol/laik gazetelerin mevcut iktidara karşı koşulsuz muhalif olduğunu, sağ/muhafazakâr gazetelerin biri hariç (*Millî Gazete*) üçünün ve merkez sağ gazetelerin tümünün mevcut iktidarı desteklediğini göstermektedir. Bu bağlam iyi niyetli bir okumayla merkez sağ/liberal gazetelerin daha kapsayıcı ve bütünlükçü bir dil kullandıkları şeklinde yorumlanabilir fakat tüm tasnif grupları derinlemesine analiz edildiğinde bu durum ulusal basının ideolojik yaklaşığının göstergesidir. Zira tüm dünyada olduğu gibi Türkiye tarihinde de merkez sağ/liberal (*anaakım medya*) mevcut iktidarı olumlayan ve meşrulaştıran anlayışla hareket etmektedir. Bu tasnif grubu için iktidarın ideolojik görüşü belirleyici değildir. Sol/laik gazetelerin iktidara muhalif olması siyasi görüşlerinin farklılığının sonucudur. Merkez sağ/liberal gazeteler sol/laik ideolojiden arındırılarak laik bırakılmış Atatürk ile birlikte Batılılaşma ve modernleşme açısından sol/laik gazetelerle, dinden arındırılmış milliyetçi değerler açısından da sağ/muhafazakâr gazetelerle örtüşmektedir. Dolayısıyla merkez sağ/liberal gazetelerin iktidarı destekleme nedeni iktidarın kim olduğuyla ilgili değildir; bu tasnif grubunun faaliyetleri için oluşturulan serbest alan ve fırsatlarla ilgilidir ve bu da çoğunlukla ekonomiktir.

Merkez sağ/liberal gazeteler yazılı ve görsel unsurları kullanarak haberi magazinelleştirmekte ve popülist söylem oluşturmaktadır. Popülizm ise liberal-kapitalist sistemin kitleler üzerinde etkili olmasında kullanılan en önemli araçlarından biridir. Diğer taraftan iktidarın köken olarak sağ/muhafazakâr bir siyasi organizasyon olmasına rağmen sağ/muhafazakâr bir gazetenin iktidarı desteklememesinin nedeni, bu gazetenin muhalefette olan sağ/muhafazakâr bir siyasi partinin yayın organı olmasıdır. Temel dinamiği dini ve milli değerler olan sağ/muhafazakâr gazeteler içinden iktidarı destekleyenlere baktığımızda ise iktidar ile ideolojik benzerliğin ötesinde iktidar sayesinde kazanılmış “ayrıcılıkların” kaybedilmek istenmemesi olduğu açıkça ortadadır. Bunun en net kanıtı, iktidarın yaptığı ama özünde din ile uyuşmayan “seküler” faaliyetlerin görmezden gelinmesi ve hatta iştirak edilmesidir. Sağ/muhafazakâr ve merkez sağ/liberal gazetelerde öne çıkarılan bir diğer durum ise militarizme kadar varabilen askeri vurgulardır. Bu bağlamda cumhuriyet kutlamaları dâhilinde hava, kara ve deniz kuvvetlerinin yaptığı etkinlikler hem görsel hem de yazılı unsurlarda popülist bir söylem kullanılarak verilmiştir.

Çalışmanın sonucuna göre sol/laik gazetelerin ideolojik konumundan taviz vermediği ve merkez sağ/liberal gazetelerin neoliberal-kapitalist sistemdeki konularına uygun hareket ettiği görülmektedir. Öte yandan sağ/muhafazakâr gazetelerin onlarca yıl süren “mücadeleyi” bir kenara

birakarak rejimle barışmış gibi gözüktüğünü ya da mevcut siyasi yapıyla uyumlu çalıştığını ve/veya sisteme eklenmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir diğer önemli sonuç, analiz edilen gazetelerin, gazeteciliğin varoluş nedeni olan kamu görevi olarak haber vermeyi, toplumu bilinçlendirmeyi ve gerçeği açığa çıkarmayı/yaymayı değil, ideolojik konularına uygun propaganda yapmayı tercih etmiş olmalarıdır. En önemlisi ise analize dâhil edilen on iki gazetenin herhangi birinde adalet, hukuk, demokrasi, eğitim, kültür ve sanat gibi yaşam ve refah seviyesini yukarıya taşıyacak unsurlara yer verilmemiş olmasıdır. Teorik olarak cumhuriyet kazanımları arasında vazgeçilmez olan bu insanlık değerlerine cumhuriyetin kuruluşu ile ilgili etkinliklerde ve ulusal basında yer verilmemesi siyasi ve toplumsal kültür ile kamusal fayda sağlaması gereken medya anlayışının sorgulanması gerektiğini göstermektedir. Benzer çalışmalar farklı bağlam ve konularda yapılarak daha net sonuçlar elde etmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Acar, B., Ünal, B., Çelik, G., Demir, E., & Yaman, Ö. M. (2023). Suç ve Şiddet İçerikli 3. Sayfa Haberlerinde ‘Kadın’ Temsili: Hürriyet, Sözcü, Yenişafak Gazeteleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 68-83.
- Aktaşlı, H. U. (2011). Türk Muhafazakarlığı ve Kemalizm: Diyalektik Bir İlişki. *Doğu Batı*, s. 147-162.
- Alanka, D. (2024). Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi: Teorik Bir Çerçeve. *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(1), 62-82.
- Alkan, M. Ö. (2017). Fes İnkılabından Şapka Devrimine: Fes-Kalpak-Kabalak. *Atlas Tarih*(45), 116-123.
- Althusser, L. (2002). *Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Y. Alp, & M. Özışık, Çev.) İletişim Yayınları.
- Altıntop, M. (2023a). "İngiltere Medyasının Monarşiye Bakışının Uluslararası Yayıncılık Bağlamında BBC Türkiye Örneği: Kraliçe II. Elizabeth'in Ölüm ve Defin Haberlerinin Eleştirel Söylem Analizi". *BELGÜ*(8), 22-39.
- Altıntop, M. (2023b). İletişim Yayınları'nın Kent ve Konut Konulu Kitap Kapaklarının Göstergebilimsel Analizi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 135, 255-284.
- Altıntop, M., & Bak, G. (2023a). Teun Adrian Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi Anlayışı ve Haber Analiz Modeli. Y. L. Mert içinde, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanında Akademik Çalışmalar - I* (s. 95-110). Artikel Akademi.
- Altıntop, M., & Bak, G. (2023b). Medya, Kamuoyu ve İdeoloji. A. Ç. Ceylan, & S. Batal içinde, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Uluslararası Araştırma ve Derlemeler-Cilt II* (s. 1-15). Serüven Yayınevi.
- Aristoteles. (2004). *Retorik*. (M. H. Doğan, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
- Arklan, Ü., & Rençber, H. (2018). 16 Nisan 2017 Anayasa Referandumu Öncesi Sürecin Türk Yazılı Basınındaki Yansıması: Hürriyet, Sabah ve Sözcü Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 224-249.
- Aygül, Z. (2016). Türkiyeli Erkeklerin Karşılıklı Gündelik Konuşmalarında Erkek Olmak' Üzerine Anlam Kuruluşlarının İncelenmesi. S. A. Arkonaç içinde, *Söylem Araştırmaları* (s. 31-84). Hiperlink Yayınları.
- Aziz, A. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aziz, A. (2020). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2017). *Hermenötik ve Sosyal Bilimler*. (H. Oruç, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Baykal, Ö. (2022). Türk Siyasetinin Sol Yüzü: Kemalizm Hegemonyasında Politika. O. Bilgin içinde, *Kültürel İktidar* (s. 117-166). Diplomasi Vakfı Yayınları.
- Beneton, P. (1991). *Muhafazakârlık*. (C. Akalın, Çev.) İletişim Yayınları.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Siyasal Kitabevi.
- Bora, T. (2003). *Türk Sağının Üç Hali*. Birikim Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2021). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Teknikleri*. Pegem Akademi.
- Can, A. H. (2013). Frankofoninin Modern Cezayir Edebiyatındaki Rolü. *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*(22), 77-91.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Kolektif, Çev.) Siyasal Kitabevi.
- Çakır, A. (2014). *Söylem Analizi*. Palet Yayınları.

- Dursun, O. (2011). Medyada (Basın) Eğlenceyle Sunulan İdeoloji. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(37), 65-87.
- Gambetti, Z. (2015). Siyaset Bilimi Siyasi midir? E. Hamzaçebi, E. Akçay, U. Kocagöz, & F. Adaman içinde, *Sosyal Bilimler Ne İşe Yarar* (s. 151-178). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Gordon, S. (2015). *Sosyal Bilimler Tarihi ve Felsefesi*. (H. Kösebalan, & Ü. Tatlıcan, Çev.) Küre Yayınları.
- Güngör, N. (2016). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Herman, E., & Chomsky, N. (2012). *Rızanın İmalatı Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*. (E. Abadoğlu, Çev.) BGST Yayınları.
- Heywood, A. (2010). *Siyasî İdeolojiler*. (A. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın, & B. Kalkan, Çev.) Adres Yayınları.
- <https://www.ntv.com.tr/n-life>. (2022, 10 28). 'Cumhuriyeti Biz Böyle Kazandık' adlı fotoğrafın çekildiği makine müzede sergilenecek. 2023 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/galeri/n-life/kultur-ve-sanat/cumhuriyeti-biz-boyle-kazandik-adli-fotografın-cekildiği-makine-muzede-sergilenecek>,faYdjuqm_0yydeyXRrlgA/I2AjSfPBw0uuuWoJ0n0yIQ adresinden alındı
- İlhan, A. (2011). *Hangi Sol*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Jeanrond, W. G. (2007). *Teolojik Hermenötik*. (E. Kuşçu, Çev.) İz Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (2015). *Türk Siyasi Tarihi*. Timaş Yayınları.
- Keane, J. (1999). *Medya ve Demokrasi*. (H. Şahin, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Keat, R., & Urry, J. (2001). *Bilim Olarak Sosyal Teori*. (N. Çelebi, Çev.) İmge Kitabevi Yayınları.
- Koçak, R. (2013). *Rejim Krizi*. İletişim Yayınları.
- Koçu, R. E. (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Sümerbank Kültür Yayınları.
- Kubilay, Ç. (2021). Türkiye'de İletişim Çalışmaları Alanında Eleştirel Söylem Çözümlemeleri Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 455-476.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam Yayıncılık.
- Mango, A. (2000). *Atatürk*. (F. Doruker, Çev.) Sabah Kitapları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürücü, Çev.) Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mert, N. (2006). Muhafazakarlık ve Laiklik. M. Gültekingil, & T. Bora içinde, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce Muhafazakarlık* (s. 314-217). İletişim Yayınları.
- Narlı, N. (2007). Türkiye'de Laikliğin Konumu. *Cogito, Laiklik*, s. 23-32.
- Ongun, Ö. (2014). Uluslararası Habercilik ve Söylem: Türkiye'deki Gazetelerin Suriye İç Savaşını Yansıtmaya Biçimleri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*(20), 77-97.
- Övülmüş, S. (1991). İçerik Çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(1), 213-228.
- Özel, E. K., & Deniz, Ş. (2016). Türk Medyasının İntihar Haberlerini Sunumunda Etik Sorunlar: Cem Garipoğlu ve Mehmet Pişkin İntiharları. *Bilig*(77), 233-270.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji*. Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2015). Teun Adrian van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi. B. Yıldırım içinde, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* (s. 197-287). Literatürk Academia Yayınları.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. Say Yayınları.
- Sleman, R. (2021). Tanzimat Döneminde Osmanlı-Fransa Askerî İlişkileri. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-29.
- Sözen, E. (2017). *Söylem*. Profil Kitap.
- Subaşı, N. (2023). *Türk Aydınının Din Anlayışı*. Mahya Yayıncılık.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayıncılık.
- Türk Dil Derneği. (2012). *Türkçe Sözlük*. Dil Derneği Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Türkiye Diyanet Vakfı. (2020). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 13). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Yerel Seçim Sonuçları*. <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul> adresinden alındı
- Ünür, E., & Apak, D. (2021). *İletişim ve Medya Kavramları Sözlüğü*. Gazi Kitabevi.
- Volkan, V. D., & Itzkowitz, N. (2008). *Ölümsüz Atatürk*. Bağlam Yayıncılık.
- Williams, R. (2012). *Anahtar Sözcükler*. (S. Kılıç, Çev.) İletişim Yayınları.

- Yalçınkaya. (2022). Gazetelerin Siyasi Partilere Yaklaşımı: Sözcü Gazetesi Üzerine Bir İnceleme. *International Social Mentality And Researcher Thinkers Journal*, 8(63), 1732-1751.
- Yaylagül, L. (2019). 31 Mart 2019 Mahallî İdareler Seçiminin Sabah ve Sözcü Gazetelerindeki Sunumunun İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(32), 323-339.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, E. (2012). Haber Yapısı ve Türleri. H. İ. Gürcan içinde, *Haberciliğin Temel Kavramları* (s. 68-92). Anadolu Üniversitesi.